

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

УДК:

ПОГОДЖЕНО
Декан гуманітарно-педагогічного
факультету, кандидат
філософських наук, доцент

(підпис) Савицька І.М.
" ____ " _____ 2025 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри іноземної
філології та перекладу, доктор
педагогічних наук, професор

(підпис) Амеліна С.М.
" ____ " _____ 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

"Стратегії перекладу культурно-маркованих одиниць з англійської мови
українською"

Спеціальність: **035 Філологія**

Освітня програма : «**Англійська мова та друга іноземна мова**»

Орієнтація освітньої програми _____ **освітньо-професійна** _____

Гарант освітньої програми: кандидат наук, доцент _____ Маркова Ю.Р.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи:

(науковий ступінь та вчене звання) _____ (підпис) Чайка О.І. _____
(ПБ)

Виконав/ла _____
(підпис) _____ Настенко М.Д. _____
(ПБ студента)

Київ – 2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри романо-германських мов і

перекладу

доктор педагогічних наук, професор

С.М.Амеліна

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)

«___» _____ 20___ року

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ

Настенко Максим Дмитрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 035 Філологія

Освітня програма Англійська мова та друга іноземна

Орієнтація освітньої програми Освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Стратегії перекладу культурно-маркованих одиниць з англійської мови українською»

затверджена наказом ректора НУБіП України від « 25 » грудня _____ 2024 р.
№ 2090.С

Термін подання завершеної роботи на кафедру 03.12.2025 (рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Концепція розвитку освіти до 2025 року

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- Теоретичні засади дослідження КМО, понятійний апарат та наявні класифікації.
- Глобальні перекладацькі стратегії (доместикація/форенізація) та локальні методи перекладу.
- 3.Культурний та деколонізаційний аспекти перекладу КМО в медіа в контексті українського постколоніального дискурсу.
- Розробка методології дослідження, формування паралельного корпусу КМО та розробка авторської тематичної типології.
- Проведення кількісного аналізу корпусу для виявлення частотності тематичних груп КМО та застосованих методів перекладу.
- Порівняльний аналіз перекладацьких рішень для найбільш репрезентативних груп КМО.
- Систематизація виявлених тенденцій, формування ключових викликів та практичних рекомендації для перекладачів.

Дата видачі завдання « 31 » січня _____ 2024__ р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Чайка О.І.

Завдання прийняв до виконання _____ Настенко М.Д.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота присвячена дослідженню перекладу культурно-маркованих одиниць (КМО) у контексті сучасного українського медіа-дискурсу.

В теоретичній частині уточнено понятійний апарат, систематизовано існуючі класифікації КМО та проаналізовано дихотомію глобальних стратегій (доместикація/форенізація Л. Венуті) та локальних методів перекладу. Обґрунтовано, що в українському постколоніальному дискурсі вибір стратегії є свідомим актом, що протидіє російським пропагандистським наративам. Для практичного аналізу розроблено авторську тематичну типологію КМО (12 категорій) та сформовано паралельний корпус обсягом 900 одиниць на матеріалі видання «Українська правда» (2022–2025 рр.).

Кількісний аналіз засвідчив домінування КМО суспільно-політичної та географічної тематики (понад 66% корпусу) та відповідне переважання формальних методів перекладу (транслітерація – 54.7% та прямий переклад). Якісний аналіз підтвердив, що транслітерація (*Kyiv* замість *Kiev*) є ключовим інструментом лінгвістичної деокупації. Виявлено стратегічне використання калькування для дискурсивного маркування термінів російської пропаганди («*special military operation*»), а також продуктивність комбінованого методу для відтворення новітніх, поліфункціональних КМО (мілітарні неологізми). Дослідження ідентифікує ключові виклики (поліфункціональність КМО, спадщина русифікації, швидка поява неологізмів) та пропонує практичні рекомендації для перекладачів.

Результати роботи мають практичне значення для медіа-перекладачів та можуть бути використані у викладанні курсів з перекладознавства та міжкультурної комунікації.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (76 позицій). Загальний обсяг роботи – 80 сторінок, з них 67 сторінок основного тексту.

Ключові слова: Культурно-марковані одиниці, КМО, медіа-дискурс, перекладацькі стратегії, методи перекладу, транслітерація, деколонізація, форенізація, корпусний метод.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ	8
1.1 Поняття та класифікація культурно-маркованих одиниць	8
1.2. Стратегії та методи перекладу культурно-маркованих одиниць	12
1.3. Культурний аспект перекладу культурно-маркованих одиниць.....	18
1.4. Деколонізаційний аспект перекладу культурно-маркованих одиниць....	22
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО- МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ	29
2.1. Корпусний метод: формування бази даних та добір матеріалів з "Української правди"	29
2.2. Типологія тематичних категорій культурно-маркованих одиниць.....	34
2.3 Класифікація перекладацьких методів, застосованих до культурно- маркованих одиниць.....	37
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО- МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ	42
3.1. Статистичний аналіз корпусу КМО та домінантні перекладацькі стратегії та методи.....	42
3.2. Порівняльний аналіз методів перекладу КМО.....	51
3.3. Аналіз перекладацьких рішень при передачі мілітарних КМО.....	55
3.4 Тенденції та виклики у перекладі українських культурно-маркованих одиниць.....	63
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена безпрецедентною роллю, яку Україна відіграє у сучасному глобальному дискурсі. В умовах повномасштабної війни та активної інформаційної протидії російській пропаганді медіа стали ключовим полем боротьби за наративи. Переклад у цьому контексті виходить за межі технічної операції; він перетворюється на стратегічний інструмент позиціонування, контрпропаганди та захисту національної ідентичності. Необхідність адекватного відтворення культурно-маркованих одиниць (КМО) – лексики, що несе унікальний культурний досвід нації – є важливою для коректної репрезентації України у світовому інфопросторі. Це дослідження є актуальним, оскільки аналізує, як саме українські медіа вирішують це завдання в реальному часі, зокрема в рамках ширшого процесу деколонізації.

Ступінь розробленості теми. Проблема перекладу КМО (також використовуються синонімічні поняття, як «*realii*» чи «*culture-specific items*») була в центрі уваги багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників. Теоретичним підґрунтям для класифікації КМО слугували праці П. Ньюмарка, Ю.Найди, М.Бейкер, Х.Айксели, С. Влахова та С. Флоріна, а також Р. Зорівчак. Глобальні стратегії перекладу були визначені Ф. Шляєрмахером та детально розроблені Л. Венуті. Культурний та деколонізаційний аспекти перекладу аналізували теоретики постколоніальних студій, зокрема Т. Ніранджана та Г. Співак, а в українському контексті – С. Павличко, Т. Гундорова та О. Забужко. Попри ґрунтовну теоретичну базу, бракує комплексного практичного аналізу перекладу новітніх українських КМО, що з'явилися у медіа-дискурсі саме в період повномасштабної війни (2022–2025 рр.).

Об'єктом дослідження є культурно-марковані одиниці (КМО) в сучасному українському суспільно-політичному медіа-дискурсі.

Предметом дослідження є перекладацькі стратегії та методи відтворення українських КМО англійською мовою (на матеріалі видання «Українська правда» та його англійської версії).

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз специфіки культурно-маркованих одиниць у сучасному українському медійному дискурсі та виявити домінуючі перекладацькі стратегії і методи, що застосовуються для їхнього відтворення українською та англійською мовами.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. проаналізувати теоретичні засади дослідження КМО, уточнити понятійний апарат та оглянути наявні класифікації;
2. розмежувати глобальні перекладацькі «стратегії» (доместикація/форенізація) та локальні «методи» перекладу;
3. дослідити культурний та деколонізаційний аспекти перекладу КМО в контексті українського постколоніального дискурсу;
4. розробити методологію дослідження, сформувати паралельний корпус КМО та розробити авторську тематичну типологію;
5. провести кількісний аналіз корпусу для виявлення частотності тематичних груп КМО та застосованих методів перекладу;
6. здійснити порівняльний аналіз перекладацьких рішень для найбільш репрезентативних груп КМО (зокрема, політичних, мілітарних та пов'язаних з пропагандою);
7. систематизувати виявлені тенденції, окреслити ключові виклики та сформулювати практичні рекомендації для перекладачів.

Матеріалом дослідження слугував паралельний корпус, сформований методом суцільної вибірки зі 160 статей українського видання «Українська

правда» та їхніх офіційних англомовних перекладів за період 2022–2025 рр.. Загальний обсяг вибірки склав 900 культурно-маркованих одиниць.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовано комплексний методологічний підхід, що включає: **корпусний метод** (для формування та кількісної обробки бази даних), **описовий метод** (для інвентаризації та класифікації матеріалу), **зіставний аналіз** (для порівняння оригіналів та перекладів), **метод перекладацького аналізу** (для ідентифікації стратегій та трансформацій) та **лінгвокультурологічний аналіз** (для оцінки конотативного значення КМО).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у роботі:

- **вперше** здійснено комплексний кількісний та якісний аналіз перекладу новітніх КМО, що увійшли до українського медіа-дискурсу в період повномасштабної війни (2022–2025 рр.);
- **сформовано** репрезентативний паралельний корпус (900 одиниць), що дозволило об'єктивно верифікувати перекладацькі тенденції;
- **розроблено авторську тематичну типологію КМО (з 12 категорій)**, що модифікує існуючі моделі (Влахов і Флорін, Куліш і Гарах) відповідно до специфіки актуального медіа дискурсу;
- **доведено**, що вибір перекладацьких методів (зокрема, транслітерації *Kyiv* та калькування термінів пропаганди «*special military operation*») у сучасному медійному дискурсі є свідомим ідеологічним актом деколонізації та дискурсивного маркування.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження (зокрема, авторська типологія КМО, аналіз тенденцій та викликів) можуть бути використані у практичній діяльності перекладачів та редакторів, які працюють з українським суспільно-політичним контентом. Матеріали роботи також можуть бути використані у лекційних курсах та

семінарських заняттях з перекладознавства, міжкультурної комунікації та лінгвокультурології.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію у формі публікації тез у матеріалах *VII Міжнародної науково-практичної студентської конференції «Світ мов і мови Світу»* (м.Київ, НУБІП) 17 квітня 2025 року.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (76 позицій). Загальний обсяг роботи – 80 сторінок, з них 67 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ

1.1 Поняття та класифікація культурно-маркованих одиниць

У межах сучасної лінгвістики зростає інтерес до дослідження мовних одиниць, що акумулюють у собі елементи національної культури, менталітету та історичної пам'яті народу. Особливу увагу в цьому контексті привертають **культурно-марковані одиниці (КМО)**, які виступають своєрідними «знаками культури» в мові, відображаючи специфіку певної етнокультурної спільноти. (Середа Н. А., 2019).

У цьому розділі ми плануємо надати теоретичну основу дослідження культурно-маркованих одиниць, їхню типологію та аналіз стратегій та методів їхнього перекладу. Також ми розкриємо теоретичну основу культурного аспекту процесу перекладу та як трансляція КМО допомагає та сприяє деколонізаційному процесу.

Варто розпочати з визначення «культурно-маркованої одиниці». Кобякова та Товста зазначають, що досі не існує певного єдиного усталеного розуміння поняття «культурно-маркована лексика», у зв'язку з чим у перекладознавстві паралельно функціонують різні трактування цього явища. (Кобякова та Товста, 2023) Учені називали цей пласт лексики різними термінами – *лексика з культурним чи національним компонентом, специфічно-національна лексика, безеквівалентна лексика* та ін., які можна об'єднати під одним широким поняттям – культурно-маркована лексика. (Бойко Я.В., 2015)

Також у роботах вітчизняних науковців можна зустріти багато термінів на позначення явища культурно-маркованих одиниць: *етнокультурні марковані одиниці* (Шаповал Я., 2023), *безеквівалентні одиниці* (Бондар Т., 2015), *лінгвокультуреми* (Колонюк С.М, 2021), *екзотизми* (Мороз, Т., 2018), *лакуни* (Олійник, В. В., 2021), *варваризми* (Митничук, н., 2024) тощо. Наявність численних, часто розбіжних дефініцій культурно-маркованої

лексики свідчить про недостатній рівень теоретичного осмислення цього питання та актуалізує необхідність більш детального вивчення місця і ролі лексики з культурним компонентом у мовній системі (Барбанюк, О., 2020).

Через це, оскільки згадані терміни нерідко неоднозначні у своєму трактуванні, у цій роботі для забезпечення термінологічної уніфікації та консистентності заради уникнення непорозумінь буде використовуватися єдиний термін – «культурно-маркована одиниці» (далі – «КМО»).

Іноземні вчені також займались вивченням феномену культурно-маркованих одиниць. Так Х.Фернір (1983) та К.Норд (1997) вводять поняття «культурема» (*cultureme*) на позначення значущих для носіїв соціальних феноменів певної культури, які виявляють свою специфіку при порівнянні з аналогічними феноменами в інших культурах.

Пітер Ньюмарк (1988) запровадив термін «іноземне культурне слово» (*Foreign Cultural Word, FCW*). Розвиваючи цю ідею, Хав'єр Айксела (1996) запропонував термін «культуроспецифічний елемент» (*Culture-Specific Item, CSI*), акцентуючи на "міжкультурному розриві", що вимагає свідомого перекладацького рішення.

У свою чергу, Мона Бейкер (1992) зосередилася на когнітивному аспекті, запропонувавши термін «культуроспецифічний концепт» (*Culture-Specific Concept, CSC*), який стосується переважно абстрактних понять.

Доповнюючи цей аспект, Делья К'яро (Chiara, 2009) виділила «культуроспецифічні посилання» (*Culture-Specific References, CSR*), що можуть бути не лише вербальними, але й візуальними чи комбінованими.

Незалежно від назви цього лінгвістичного феномену («КМО», «*realia*» чи «іноземні культурні слова»), всі ці одиниці виконують одну головну функцію: вони позначають аспекти однієї культури, які є унікальними в ній або відсутніми в іншій (Ярова, Л. О., 2022).

Розглянемо питання класифікації КМО. Класифікація КМО залишається одним із актуальних та дискусійних питань у перекладознавстві. Зокрема, спроба вичерпної систематизації всіх реалій виключно за предметними групами видається надзвичайно складним та методологічно проблематичним завданням (Мукатаєва Я. В., 2022).

Так, відома українська дослідниця реалій Р.П.Зорівчак (1980) пропонує розрізнити реалії по історико-семантичному і структурному планах. До історико-семантичного входять «власне реалії» – слова без референту у цільовій мові та «історичні реалії» – терміни, що втратили відповідник внаслідок історичних процесів, архаїзми. До структурного плану дослідниця відносить «реалії-одночлени», «реалії-полічлени» та «реалії-фразеологізми». Таким чином, мовознавиця не пропонує тематичної диференціації, а лише поділяє КМО за лінгвоісторично-морфологічним показником.

Одним із поширених підходів є класифікація КМО за предметно-тематичним принципом. Так, Куліш і Гарах (2020) виділяють такі групи: географічні реалії, етнографічні реалії, етнічні об'єкти, міри і гроші, суспільно-політичні реалії, суспільно-політичне життя, військова зброя та звання.

Інший підхід до класифікації КМО базується на когнітивно-функціональних критеріях. Зокрема, Романюк (2017) у своєму дослідженні пропонує аналізувати мовний світ персонажа через його поділ на три основні сфери: фізичний світ, що охоплює житло, їжу, напої та одяг; духовний світ, який включає традиційні музичні інструменти, танці, календарні та повсякденні звичаї і ритуали; та соціальний світ, що позначає спілкування і різні соціальні активності.

Таким чином, різноманітність методів класифікацій говорить про відсутність єдиної, універсальної типології КМО та актуальність подальших досліджень, спрямованих на створення синтезованої, функціональної моделі,

здатної охопити багат шаровість та динамічність сучасних культурно-маркованих одиниць.

У зарубіжному перекладознавстві також проводяться спроби класифікації КМО.

Юджин Найда (2007) запропонував п'ять категорій «культурних сфер» (*cultural domains*): екологічна культура, лінгвістична культура, релігійна культура, матеріальна культура та соціальна культура.

Хав'єр Аїксела (1996) пропонує спрощену класифікацію, поділяючи всі КМО на дві великі категорії: *Proper Nouns* (власні назви, як-от імена чи назви організацій) та *Common Expressions* (загальні вирази, що включають ідіоми та культурно-специфічні поняття).

Інший підхід запропонував Пітер Ньюмарк (1988). Він розширив класифікацію Найди, упорядкувавши КМО за семантичними сферами. Його початкова модель (1988) включала п'ять груп: екологія (Ecology), матеріальна культура (Material Culture), соціальна культура (Social Culture), організації, звичаї та ідеї (Organizations, Customs, Ideas) та жести та звички (Gestures and Habits) (Newmark, 1988, с. 94–103). Згодом ця класифікація була деталізована (Newmark, 2010) та розширена до шести категорій, які чіткіше розмежовують сфери життя: екологія (Ecology), публічне життя (Public Life), соціальне життя (Social Life), особисте життя (Personal Life), звичаї та заняття (Customs and Pursuits) та особисті пристрасті (Private Passions) (Newmark, 2010, с. 174–177). Ньюмарк підкреслював, що така типологія є динамічною та покликана допомогти перекладачеві ідентифікувати ті культурні прогалини, де вибір методу перекладу набуває критичного значення.

Популярною у лінгвістів зі всього світу залишається система класифікації реалій за Влаховим та Флорінім. У своїй відомій праці «Непереводимото в превода» Сергій Влахов та Сідер Флорін (1990) запропонували комплексну класифікацію реалій, що базується на трьох

основних категоріях: предметний поділ диференціює реалії на *географічні*, *етнографічні* та *суспільно-політичні*; місцевий поділ розглядає їх у двох площинах: *у межах однієї мови* (як «свої» та «чужі») та *у парі мов* (як «внутрішні» та «зовнішні»); часовий поділ розмежовує *сучасні* та *історичні* реалії.

Отже, аналіз теоретичного матеріалу у цьому підрозділі показав, що поняття культурно-маркованої одиниці (КМО) є ключовим, але водночас термінологічно неоднозначним у перекладознавстві. Існує багато синонімічних назв (*реалії*, *лакуни*, *culture-specific concept*, *culture-specific references*), що свідчить про активний науковий пошук у цій сфері. Попри різну термінологію, головна функція КМО залишається незмінною: позначати унікальні аспекти однієї культури, які не мають прямих та сталих відповідників в іншій.

Огляд наявних класифікацій вітчизняних та іноземних спеціалістів (Зорівчак, Куліш та Гарах, Влахова і Флоріна, Ньюмарка, Аїксели) показав, що існують різні підходи до систематизації культурно-маркованої лексики.

Відсутність еквівалентів, складність класифікації та культурна специфіка робить переклад КМО важким, але цікавим завданням. Переходимо від визначень та класифікації до детального аналізу **стратегій** та **методів**, які перекладачі використовують для адекватного відтворення КМО.

1.2 Стратегії та методи перекладу культурно-маркованих одиниць

У цьому підрозділі ми сфокусуємось на інтерпретації культурно-маркованих одиниць (КМО) у перекладознавчій парадигмі та дослідимо ключові методи та стратегії, які перекладачі використовують для збереження чи трансформації культурно-специфічного змісту. Це дозволить нам дослідити не лише функціональну частину питання перекладацьких замінів, а виокремити культурологічний аспект що окреслює роль перекладача як культурного посередника (Стус, В., & Моїсєєва, Н. О., 2025).

Важливо чітко розмежовувати поняття «стратегія» та «метод» (або «техніка» чи «прийом»). **Метод** – це локальний операційний прийом, що застосовується до окремих фрагментів тексту, наприклад, слова чи фрази. Натомість **стратегія** охоплює загальний, комплексний підхід до організації всієї перекладацької діяльності (Vozna & Antonyuk, 2021).

Згідно з Хармон (2019), перекладацькі методи є локальними інструментами, що застосовуються до окремих смислових одиниць (слова, фрази) і відображають конкретний спосіб їхньої передачі. Таким чином, метод – це операційний прийом, який можна класифікувати незалежно від загального контексту тексту (Harmon, 2019).

На противагу цьому, перекладацькі стратегії мають більш широкий і комплексний характер. Стратегію перекладу можна визначити лише шляхом аналізу цілого тексту або великих його фрагментів, оскільки це сукупність виборів і рішень, що формують загальний підхід до перекладу з урахуванням особливостей тексту, культурного контексту, комунікативної мети та цільової аудиторії (Pochepetska и Drabov, 2024, p. 227). Іншими словами, стратегія є інтегративною категорією, яка координує використання різних технік і забезпечує досягнення перекладацької цілі на макрорівні. (Подуфалова, 2021, с. 154–155).

У сучасному перекладознавстві поняття перекладацької стратегії розглядається з різних теоретичних позицій, зокрема когнітивної та комунікативно-прагматичної. Згідно з когнітивним підходом, Р. Белл визначає її як «спільний план дій перекладача», спрямований на досягнення свідомої чи несвідомої мети (Bell, 2016). Натомість А. Коен пропонує ширше, комунікативно-прагматичне трактування, визначаючи стратегію як метод адекватної передачі комунікативного наміру автора з урахуванням культурних та особистісних характеристик мовця (Cohen & Wang, 2018).

Засади стратегічного підходу заклав відомий німецький філософ Фрідріх Шляєрмахер. У своїй праці «Про різні методи перекладу» він сформулював дві базові стратегії, що стали теоретичним підґрунтям для сучасного перекладознавства: або «залишити автора в спокої і наблизити читача до нього», або «залишити читача в спокої і наблизити автора до нього» (Hermans Theo., 2018. p. 17-33.).

Хоча ця дихотомія є основоположною, у цій роботі ми сфокусуємося на її сучасній інтерпретації, зокрема на стратегіях, запропонованих Лоуренсом Венуті.

Ідеї Шляєрмахера розвинув сучасний американський мовний теоретик Лоуренс Венуті. У своїй фундаментальній праці «Невидимість перекладача: Історія перекладу» (2017) він систематизував два ключові підходи, що відповідають цій дихотомії: **доместикацію** (domestication) та **форенізацію** (foreignization).

Доместикація – це стратегія, що передбачає активне наближення тексту до мовно-культурних норм цільової спільноти, нівелюючи його "інакшість» (Дода, Ю. В., 2024). Вона спрямована на те, щоб переклад сприймався як «рідний» та природний, роблячи роботу перекладача «невидимою». Недоліком цього підходу є ризик часткової втрати культурно-специфічної інформації (Чайковська, Х. О., 2022).

Венуті визначає її як:

«...етноцентричне зведення іноземного тексту до культурних цінностей цільової мови... [що тягне за собою] переклад у прозорому, плавному, 'невидимому' стилі з метою мінімізації 'інакшості' тексту перекладу» (Venuti, 2017).

Форенізація – це стратегія, що, навпаки, передбачає збереження культурних конотацій та семантичного колориту оригіналу шляхом свідомого «викриття» його чужомовності. (Гуменюк, А., 2023) Цей підхід,

який підтримує сам Венуті, допускає певне порушення стилістичних норм цільової мови, щоб спонукати читача до рефлексії над культурною відмінністю.

Венуті визначає цей метод як:

«...вибір іноземного тексту та розробка методу перекладу вздовж ліній, які виключаються домінуючими культурними цінностями в цільовій мові» (Venuti, 2017).

Україномовні дослідники в аналізах стратегій, запропонованих Венуті, послуговуються різноманітною термінологією для позначення цих концептів, зокрема: «переклад-одомашнення»/«переклад-очуження», а також «натуралізація»/«іноземність» (Чепур і Сітко, 2022).

Вибір між форенізацією (перенесенням читача до автора) та доместикацією (автора до читача) є не лише лінгвістичним, а й ідеологічним та культурним. У українському перекладознавстві, особливо після 2014 року, цей вибір відображає прагнення або інтегрувати українську культуру у світовий контекст, або, навпаки, підкреслити її унікальність у глобальному дискурсі (Куліш & Гарах, 2021).

Якщо говорити про методи перекладу, то визначення цього явища і його класифікація досі залишаються неоднозначними, оскільки теоретики галузі ще не дійшли спільної дефініції та клас, що призвело до появи різноманітних класифікацій, які мають певні відмінності та подібності

Одними з перших, хто класифікував ці прийоми з методологічною метою, були канадські лінгвісти Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне (Кальниченко, О. А., 2018). Вони визначили сім основних процедур на трьох рівнях (лексичному, морфолого-синтаксичному та рівні повідомлення), розділивши їх на прямі (запозичення, калькування, дослівний переклад) та непрямі (транспозиція, модуляція, еквіваленція, адаптація). Згодом дослідники

доповнили цей список такими прийомами, як *компенсація, експлікація, імплікація, генералізація та конкретизація* (Loboda, 2019).

Для відтворення лексики з культурною конотацією українська філологія Роксолана Зорівчак запропонувала розгалужену класифікацію, що диференціює дев'ять основних способів передачі: транскрипція (транслітерація); гіперонімічне перейменування (заміна видового поняття на родове); дескриптивна перифраза (описовий переклад); комбінована реномінація; калькування; транспозиція на конотативному рівні; метод уподібнення (адаптація); контекстуальне розтлумачення та підбір ситуативного відповідника (Нікіфорова, 2021).

Мовознавиця Мороз у своєму дослідженні виділяє кілька груп методів перекладу реалій : до них належить транслітерація та транскрипція (як способи передачі звучання), а також введення неологізму, що охоплює кальку та семантичний неологізм. Іншою значною групою є приблизний переклад, що використовується найчастіше і включає гіпонімічний переклад (заміну видового поняття на родове), функціональний аналог та описовий переклад. Окремим способом виділяється контекстуальний переклад.

Одним із важливих аспектів перекладу культурно-маркованих одиниць (КМО) у даній роботі є передача топонімів з української на англійську мову. Цей процес, який зазвичай здійснюється за допомогою транслітерації або транскрипції, не викликає суттєвих методологічних питань, оскільки його регулюють чітко усталені норми та офіційні регламенти, такі як Постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» (Постанова КМУ № 55, 2010) та багато різних систем транслітерації, таких як BGN/PCGN, ISO 9 та ALA-LC, які використовуються для передачі українських власних назв в англійськомовних текстах (Ларіна, К. О., 2023).

Але якщо у цільовій мові вже є усталений відповідник, використовується метод екзонімічного перекладу. Цей метод полягає у тому, що для перекладу іноземної географічної назви використовується не її автентична назва (ендонім), а традиційна, історично усталена, що вже існує в мові перекладу (екзонім) (Бадан, А. А., & Євсігнеєва, О. Ю., 2021). Прикладом може слугувати використання *Warsaw* (англійський екзонім) замість *Warszawa* (польський ендонім).

Підсумовуючи, проведений теоретичний аналіз стратегій та методів перекладу культурно-маркованих одиниць дозволив чітко розмежувати глобальний (стратегічний) та локальний (технічний) рівні перекладу культурно-маркованих одиниць (КМО).

На стратегічному рівні було виокремлено ключову дихотомію доместикації (наближення тексту до читача) та форенізації (наближення читача до автора), яку, спираючись на ідеї Ф. Шляєрмахера, детально розробив Л. Венуті. Було встановлено, що вибір між цими стратегіями в сучасному українському перекладознавстві це не лише лінгвістичне, а і важливе культурне та ідеологічне рішення.

На локальному рівні було розглянуто конкретні методи (техніки), що виступають операційними інструментами для реалізації тієї чи іншої стратегії. Аналіз наукових праць засвідчив, що єдиної, універсальної класифікації цих методів не існує. Дослідники пропонують різні типології, що базуються на відмінних критеріях: від класичного поділу на прямі та непрямі процедури (Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне) до більш деталізованих систем, орієнтованих саме на культурно-марковану лексику (Р. Зорівчак) або згрупованих за типом кінцевого результату (Мороз). Також було описано метод екзонімічного перекладу та його використання. Ця різноманітність підходів підкреслює складність явища та дозволяє, синтезувавши ці моделі, сформувані робочу класифікацію методів, яка буде використана для аналізу емпіричного матеріалу в наступних розділах даної роботи.

В наступному підрозділі ми дослідимо культурний аспект перекладу КМО та як глобалізація та медіа-дискурси впливають на рішення перекладача і перетворюють його на ключового посередника у міжкультурній комунікації.

1.3 Культурний аспект перекладу культурно-маркованих одиниць

У попередніх підрозділах ми розглянули технічну сторону перекладу КМО, зокрема їхню класифікацію, методи та стратегії перекладу. Тепер ми плануємо розглянути інший аспект цього питання, який зокрема пояснює, чому переклад КМО такий складний, але важливий. Відповідь лежить у нерозривному зв'язку між мовою та культурою.

Культуру загалом можна визначити як «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії» (Культура, 2025). Але для перекладу це поняття занадто обширне та не включає всіх нюансів. Для перекладача культура – це насамперед складна, жива система цінностей, вірувань, традицій, артефактів та моделей поведінки, що характеризує певну спільноту (Бондаренко, А., 2021).

У цьому контексті поняття «мова» та «культура» абсолютно нероздільні (Шаповал Я., 2022). Мова не просто описує вже існуючу культуру; вона її формує, зберігає та передає наступним поколінням. Кожне слово, ідіома чи граматична конструкція несе в собі відбиток унікального досвіду культурної спільноти.

Питання можливості лінгвокультурної взаємодії не нове. Видатний філософ та теоретик філософії мови Людвіг Вітгенштайн (2023) у своєму магнум опусі «Логіко-філософський трактат» зазначив: «Все, що можна подумати, можна сказати, і все, що можна сказати, можна зрозуміти; а те, що можна подумати і сказати в одній культурі чи мові, можна сказати і зрозуміти в іншій». Таким чином, Вітгенштайн закладає основи поняття того, що ми зараз можемо назвати «міжкультурною комунікацією» або «крос культурною комунікацією»

Ефективна міжкультурна взаємодія, що приносить значні економічні та соціальні переваги, у сучасному світі значною мірою залежить від якості перекладу. Некоректна комунікація, спричинена помилками у процесі перекладу, може у свою чергу призвести до конфліктів та непорозумінь.

У цих умовах перекладач виступає вже не просто як мовний технік, а як «культурний посередник», що неминуче зіштовхується із завданням адекватної передачі специфічних культурних аспектів. Так Ю.Найда (1964) зауважує на проблемі відповідності у перекладі, зокрема у лінгвістичному та культурному аспектах, і наголошує, що часто різниця у культурах стає для перекладача більшою складністю, ніж різниця у структурі мов. Тому для аналізу цих викликів та адекватної репрезентації особливостей культурних спільнот у перекладознавстві сформувалася окрема галузь, що отримала назву «культурний переклад» (або «переклад культур»). (Bondarchuk, O., et al., 2021).

Культурний переклад став актуальним у сучасному глобалізованому мультикультурному просторі, в якому співіснують представники різних культур зі своїми власними мовними та концептуальними картинами світу, цінностями, історією та досвідом.

Ледве можна знайти два поняття, які взаємодіють так тісно, як «переклад» і «глобалізація» (Xie, S., 2018). Переклад – це не просто передача слів з однієї мови на іншу; це процес, який відкриває доступ до різних культур, ідей та знань, створюючи основу для міжнаціонального обміну. Саме завдяки цьому обміну виникає глобалізація – процес, у якому економічні, політичні, соціальні та культурні зв'язки між країнами стають все більш інтенсивними (Ciuk, S., & James, P., 2015). Історично, ще в найдавніші часи, коли торговці, мандрівники та вчені переносили тексти та знання між різними цивілізаціями, саме переклад слугував каталізатором цих контактів. Тож без перекладу глобалізація залишилася б лише абстрактною

ідеєю, і саме перекладачі стають «мостами» між мовами та роблять можливим процес глобального об'єднання. (Berneking, S., 2016).

Процес глобалізації не міг би бути можливим також без медіа. Комунікація невіддільна від медіа і символів, які, в свою чергу, також взаємозалежні. Символи та медіа це елементи, від яких залежать усі комунікативні дії (Puzyrko, S., 2023). Медіа безпосередньо впливає на ставлення, переконання, поведінку та сприйняття людей до конкретних тем та проблематик (Valkenburg, P. M. et al., 2016). Тому важливо дослідити, як медіа формує наративи та дискурс в інфо-просторі і чому це актуально для України у сучасних реаліях.

Для чистоти викладу та розуміння потрібно визначити поняття «нарратив» та «дискурс». У медіа-аналізі дискурс та нарратив виступають центральними поняттями. Дискурс у медіа – це сукупність мовних практик, тем і позицій, які формують спосіб сприйняття подій і явищ, визначаючи, які питання вважаються важливими та як їх інтерпретують. Наратив, навпаки, є структурованою історією, яку медіа створює, використовуючи персонажів, сюжетні лінії та часові послідовності, щоб передати значення та емоційний вплив. Разом дискурс задає рамки, а наратив заповнює їх змістом, формуючи уявлення аудиторії про реальність (Cotter, C., 2015).

У сучасних українських реаліях питання формування правильних нарративів у глобальному медіа стало актуальним з 2014 року – подій Революції Гідності, часів АТО – та з повномасштабним вторгненням росії в Україну.

російська федерація вже тривалий час успішно проводить дезінформаційну та пропагандистську діяльність проти України. З 2014 року російська пропаганда почала формувати брехливі уявлення про українців як «неонацистів» та про функціонування «нацбатальйонів» (особливо часто цей пропагандистський тейк стосувався тодішнього батальйону «АЗОВ» (зараз

12 бригада НГУ «Азов»), про утиски російської мови та російськомовного населення (зокрема на сході), про формування негативного ставлення до росіян українською владою. Ці ж тези вони поширювали глобально у своїх медіа-виданнях, зокрема Russia Today (RT) та за допомогою афілійованих інфлюенсерів, чим спотворювали та демонізували образ України у світі (Gerber, T. P., & Zavisca, J., 2016). За допомогою цих дегуманізуючих заяв російська влада легітимізувала для свого народу та іноземного ком'юніті право на повномасштабне вторгнення. (Гльницький, В., et al., 2022).

З 24 лютого 2022 російська пропагандистська політика не змінилась радикально, але набула тотального дезінформуючого характеру. Так, дослідники Левченко та Дмитренко (2022) дослідили російські медіа і виділили в них основні терміни, що формують наратив виправдання російської агресії. До таких термінів належать: «специальная военная операция / СВО / спецоперація, неонацист(ы), бендеровец(и), националист(и), иностранный(е) наемник(и), боевик(и) нато, база «Азова», освобождение / освободитель / освобожденный, деокупация / деокупированный» (Левченко, О. П., & Дмитренко, Ю. В., 2022). Це вчергове доводить цілеспрямовану дезінформуючу політику кремля задля дегуманізації та демонізації України та її спротиву. Тому питання правильної репрезентації України в медіа надзвичайно актуальне, зокрема як один з методів протидії пропаганді російської федерації та паплюженню образу України у всесвітньому інфопросторі. І правильний переклад КМО – зокрема не тільки з точки зору технічного виконання, а і з урахуванням правильної передачі культурних особливостей – відіграє у інформаційній війні не останню роль.

У підсумку виходить, що переклад КМО – це не тільки технічна, скільки глибока культурна практика через нерозривний зв'язок мови та культури. Переклад у цьому контексті виступає ключовим інструментом кроскультурної комунікації. Він сприяє міжкультурному взаєморозумінню,

налагодженню відносин між культурами та, у кінцевому підсумку, їхньому взаємному процвітанню, що у своє чергу, стає основою для процесу глобалізації.

Перекладачам також варто серйозно поставитись до засобів медіа так як саме вони формують сприйняття реальності у суспільства через наративи та дискурси. Це особливо важливо в сучасних українських реаліях, в умовах інформаційної війни, де російська пропаганда цілеспрямовано конструює маніпулятивні наративи для легітимізації агресії. Адекватний переклад та репрезентація українських КМО в такій ситуації набуває стратегічного значення – це стає інструментом контрпропаганди та захисту національної ідентичності. Таким чином, зрозумівши зв'язок між перекладом та ідеологічною боротьбою, далі ми розглянемо його як частину деколонізаційного руху.

1.4 Деколонізаційний аспект перекладу КМО

Починаючи з другої половини ХХ століття, на тлі потужних визвольних рухів та розпаду колоніальних імперій, в академічних колах почались дослідження дискурсу мовної деколонізації. (Hudley, A. H. C., Mallinson, C., & Bucholtz, M. (Eds.), 2024)

У руслі цієї проблематики, яка опинилася в центрі уваги численних вчених, дослідження взаємозв'язку між перекладом та колоніалізмом згодом оформилося в окрему міждисциплінарну галузь, відому як постколоніальні дослідження перекладу (Post-Colonial Translation Studies). Ключова теза цієї галузі полягає в тому, що переклад історично функціонував не як нейтральний акт мовної передачі, а як потужний інструмент імперського контролю та утвердження колоніальної влади (Bassnett & Trivedi, 1999). Такі дослідники, як Ерік Чейфіц (1991) та Дуглас Робінсон (1997) ретельно аналізували, як перекладацька діяльність (зокрема, інтерпретація культури корінних народів)

використовувалася для ідеологічного виправдання та практичного здійснення колонізації.

Однією з найбільш фундаментальних праць у цій галузі є «Siting Translation: History, Post-Structuralism, and the Colonial Context» Теджасвіні Ніранджани (1992). Дослідниця стверджує, що переклад у колоніальному контексті систематично спотворював знання про колонізовані народи, репрезентуючи їх як «інакших» та «неповноцінних», що, у свою чергу, легітимізувало панування колонізатора. Ніранджана закликала до «деколонізації перекладу» – свідомої практики, яка б кидала виклик цим спотворенням.

Ці ідеї ґрунтуються на ширших постколоніальних теоріях, зокрема на працях Гаятрі Чакраворті Співак (1988). У своїй статті «Чи можуть субалтерни говорити?» Гаятрі Співак детально концептуалізує поняття «**субалтерна**». Цей термін вона запозичила в італійського філософа-марксиста Антоніо Грамші, який, у свою чергу, адаптував його з військової термінології. (Пустовойт, І., 2024). Вона ставить під сумнів саму можливість адекватного представлення колонізованих суб'єктів засобами мови колонізатора. Співак аналізує переклад як «політику репрезентації», де вибір перекладача завжди є ідеологічним і вписаний у складні владні відносини, що є центральною проблемою для будь-якого деколонізаційного руху.

Релевантним у цьому контексті видається афоризм Томаса Манна (2010, с.704) «Все є політика». Ця теза напряму стосується і перекладу: це не просто лінгвістичне перетворення з однієї мови на іншу, а міжкультурний діалог і стратегії перекладача завжди мають певні політичні імплікації.

Для українців питання деколонізації, зокрема мовної, завжди залишалося гострим. Це зумовлено тривалою репресивною політикою росії, спрямованою на подавлення та знищення українського етносу та його ідентичності. Ця політика, що бере початок після 1654 року, системно

використовувала інструменти заборони на вжиток української мови (як у письмовій, так і в усній формі), що в сучасній науці кваліфікується як «лінгвоцид» (Сваричевська, А. П., 2023).

Радянська репресивна політика, що діяла як тотальна цензура, охоплювала не лише іноземних письменників, звинувачених у критиці СРСР і яких не можна було перекладати (наприклад, Дж. Орвелл, А. Камю), але й видатних перекладачів та вчених (зокрема М. Зерова, В. Підмогильного, Г. Кочура та М. Лукаша), які зазнали розстрілів, ув'язнення або вимушеної еміграції. (Рудницька, Н. М., 2015).

В українському гуманітарному дискурсі рецепція постколоніальних теорій відбувалася особливо активно з 1990-х років. Цей процес був зумовлений не просто академічною модою, а нагальною потребою національного самоосмислення та подолання тривалих наслідків радянського та російського імперського домінування.

Перш ніж стало можливим адекватно перекладати деколонізований український наратив, його необхідно було спершу артикулювати та деконструювати імперські міфи, що його приховували. Цю значну роботу виконали провідні українські інтелектуали-постмодерністи, заклавши теоретичне підґрунтя для розуміння механізмів деколонізації дискурсу. Такі дослідниці, як Соломія Павличко (1999) та Тамара Гундорова (2013), у своїх працях детально проаналізували, як імперські та радянські наративи систематично спотворювали, привласнювали або маргіналізували український культурний канон, виявляючи ключові механізми пригнічення. Водночас Оксана Забужко (2006) досліджувала глибоку культурну травму, завдану колоніальним статусом, та артикулювала екзистенційний пошук автентичного голосу нацією. Марко Павлишин (1997), у свою чергу, одним із перших прямо застосував західну постколоніальну теорію як методологічний інструмент для аналізу опору імперським моделям у сучасній українській літературі. Таким чином, ці українські вчені сформували той теоретичний апарат, який сьогодні

дозволяє аналізувати переклад КМО не як технічну дію, а як акт культурного самоствердження та деконструкції колоніальних стереотипів.

У сучасному українському контексті ця проблема набуває виняткової актуальності на тлі повномасштабного вторгнення з боку російської федерації та прагнення українців до збереження своєї національної самоідентифікації. (Chaika, O., 2024). Війна в Україні висвітлила фундаментальну роль національної ідентичності та мови, водночас підкресливши, що цілеспрямовані атаки на українську мову та культуру є ключовою складовою ширшої стратегії Росії. Метою цієї стратегії є підрив українського суверенітету та стирання його самобутньої культурної спадщини (Kulyk, 2023). Згідно з Резолюцією 2495 (2023), ця стратегія реалізується шляхом «тотального впливу панівної пропаганди через ЗМІ, нав'язування російської версії історії, відвідування «патріотичних» місць, військової підготовки та паплюження української мови, культури та історії».

Дослідниці Чайка, Шарманова та Макарюк (2024) на основі власного дослідження наводять приклади утисків україномовних громадян на окупованих українських територіях. Найпоширеніші форми утисків, про які згадували респонденти, включали обмеження на будь-яке використання української мови; йшлося не просто про її вжиток у громадських місцях чи навчальних закладах, а про повну її ліквідацію як «мови нацистів». Респонденти часто наводили як супутні чинники такі заходи, як спалення україномовних видань, закриття україномовних шкіл та університетів, просування російськомовних ЗМІ, а також акти терору, викрадення, тортури та публічні покарання. Ці випадки придушення були помітно частішими в східних, північно-східних та південних регіонах України, що перебувають під тимчасовою або постійною російською окупацією (Chaika, O., et al. 2024). Це підтверджує тезу, що цілеспрямована тривала політика лінгвоциду з боку російської держави є частиною більш ширших геноцидних практик, що мають

під собою мету денаціоналізації та підкорення. (Ковтун, Н. М., & Шкіль, Л. Л., 2025).

Явище деколонізації, зокрема дерусифікації, є невід'ємною складовою відповіді на незаконний збройний напад РФ, що доповнює захист на лінії фронту. До основних заходів декомунізації та дерусифікації входять: законодавчі ініціативи (закон про декомунізацію, заборона радянської символіки та держави агресора), перейменування топонімів, демонтаж пам'ятників радянської доби, забезпечення інформаційної безпеки, національно-орієнтована освітня політика, реформа культурної політики та популяризація української мови (Мишков, В. Я., 2025). Одним із найбільш явних та соціально значущих проявів цього деколонізаційного процесу, безпосередньо пов'язаного з нашим предметом дослідження, сьогодні є системне перейменування топонімів. Цей процес спрямований на руйнування наслідків русифікації та радянзації, закарбованого в міському та географічному просторі, шляхом заміни радянських або примусово русифікованих назв на автентичні українські варіанти (Кучабський, О., 2023). Такі дії не просто ономастична заміна – це акт символічної боротьби за відновлення історичної пам'яті та утвердження національної ідеї.

Спираючись на праці вітчизняних та зарубіжних теоретиків, ми охарактеризували мовну деколонізацію як свідомий політичний та культурний процес. Також було зазначено, що перекладач виходить за межі суто лінгвістичного перетворення, тому його стратегічні рішення та вибір неминуче мають під собою певні політичні мотиви та ідеологічні наслідки. Щоб зрозуміти феномен мовної деколонізації та його актуальність в Україні, ми проаналізували глибокий історичний контекст проблеми, зокрема системну політику лінгвоциду, яку Росія століттями чинила проти української мови та ідентичності. Цей аналіз доводить, що сучасні процеси дерусифікації, такі як масова зміна топонімів та переосмислення КМО, є не просто

формальною заміною назв, а свідомим актом символічної боротьби та відновленням національної пам'яті.

Висновки до розділу 1

Перший розділ роботи заклав теоретичне підґрунтя для дослідження перекладу культурно-маркованих одиниць (КМО) у медійному дискурсі. Ми проаналізували та уточнили саме поняття КМО. Хоча аналіз засвідчив неминучу термінологічну неоднозначність (*realia*, лінгвокультуреми, *culture-specific items*), ми визначили, що ключова функція КМО полягає у позначенні унікальних аспектів однієї культури, які не мають прямих відповідників в іншій. Ми також розглянули наявні класифікації (зокрема, Р. Зорівчак, П. Ньюмарка, С. Влахова та С. Флоріна) і виявили, що створення єдиної вичерпної типології є проблематичним через різницю у самих підходах до їх формування.

Далі ми чітко розмежували глобальний (стратегічний) та локальний (технічний) рівні перекладу. На стратегічному рівні ми зосередились на сучасній інтерпретації дихотомії Ф. Шляермахера Лоуренса Венуті – протиставленні «доместикації» та «форенізації». В сучасному українському контексті цей вибір є не просто лінгвістичним, а глибоко ідеологічним рішенням. На локальному рівні ми проаналізували методи перекладу, запропоновані Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне, Р. Зорівчак та Т. Мороз.

Аналіз також довів, що переклад КМО нерозривно пов'язаний з культурним контекстом. В епоху глобалізації перекладач виступає «культурним посередником», сприяючи міжкультурній комунікації, яка неможлива без засобів медіа. І оскільки саме медіа формують наративи, що визначають сприйняття реальності, варто детально аналізувати перекладацькі рішення, які можуть бути неправильно протрактовані. Це набуває критичного значення в умовах інформаційної війни, де російська пропаганда цілеспрямовано конструює маніпулятивні наративи. Адекватний переклад

українських КМО, відтак, перетворюється на стратегічний інструмент контрпропаганди та захисту ідентичності.

Це дослідження вписує проблематику перекладу КМО в ширший деколонізаційний контекст. Теорії постколоніальних студій (Т. Ніранджана, Г. Співак) доводять, що переклад історично мав ідеологічний вплив та функціонував як метод імперського впливу, в той час як українські дослідники (С.Павличко, Т.Гундорова, М.Павлишин) формували український постколоніальний дискурс в літературі. Сучасні ж процеси дерусифікації, як-от перейменування топонімів, є свідомим актом символічної боротьби, що напряду стосується роботи перекладача.

Отже, цей розділ сформував теоретичну базу, яка дозволяє аналізувати переклад КМО не як технічну дію, а як складний процес на перетині лінгвістики, культурології та ідеології. Розроблені класифікації та теоретичні положення стануть методологічною основою для аналізу корпусу в наступному розділі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ

2.1 Корпусний метод: формування бази даних та добір матеріалів з "Української правди"

Емпірична база є наріжним каменем будь-якого лінгвістичного дослідження, що прагне до об'єктивності та верифікованості результатів. У контексті дослідження культурно-маркованих одиниць (КМО) необхідність коректного формування корпусу набуває особливого значення, оскільки динаміка соціокультурних змін вимагає використання максимально актуального та репрезентативного матеріалу.

Корпусний метод посідає провідне місце в сучасних лінгвістичних дослідженнях, що орієнтуються на принципи доказової верифікації та кількісної обґрунтованості. Згідно Т.МакЕнері (2019) корпусна лінгвістика передбачає аналіз мовних одиниць на основі систематизованої вибірки текстів (корпусу), що забезпечує можливість фіксації реального функціонування мовних елементів у дискурсі (McEnergy, T., 2019) Таким чином, корпусний метод дозволяє не лише виявити та описати культурно-марковані одиниці (КМО), але й простежити закономірності їх передачі у перекладі.

Тож метою даного підрозділу є обґрунтування вибору корпусного методу, визначення критеріїв добору джерел та опис процедури формування бази даних КМО, що лягла в основу практичного аналізу.

Для забезпечення високої релевантності та відображення актуальної мовної динаміки, базою дослідження було обрано медійний дискурс. Саме цей тип комунікації демонструє найбільшу чутливість до оперативних соціокультурних зсувів, зокрема до впливу глобалізаційних процесів та національних змін у мовному континіумі. Медіа виступають у ролі «первинного полігону», де відбувається апробація та закріплення нових культурно-маркованих одиниць у суспільній свідомості.

Для формування мовного корпусу було прийнято рішення зосередитися на матеріалах українського суспільно-політичного онлайн-видання «Українська правда». Це медіа, засноване Георгієм Гонгадзе у квітні 2000 року, відоме своїм фокусом на свободі слова, плюралізмі думок та широкому висвітленні політичних і соціальних процесів. Така дисперсність дискурсу забезпечує високу репрезентативність корпусу та його потенційну насиченість різноманітними культурно-маркованими одиницями (КМО), що є цінним для аналізу перекладацьких стратегій.

Також вибір був зумовлений високою цитованістю, широким охопленням аудиторії та наявністю паралельного англomовного перекладу, що створює ідеальні умови для зіставного перекладознавчого аналізу. Саме такий підхід дозволяє не лише ідентифікувати КМО, а й простежити стратегії їхньої первинної передачі мовою-реципієнтом.

У подальшому буде детально описано процедуру суцільної вибірки та формування авторської бази даних обсягом 900 одиниць, що забезпечує надійну основу для статистичної та тематичної класифікації.

Для забезпечення об'єктивності та ґрунтовності дослідницьких висновків було застосовано **комплексний методологічний підхід**. На першому етапі був використаний **метод суцільної вибірки** поєднанні з **контент-аналізом** для формування корпусу культурно-маркованих одиниць (КМО) з медійного дискурсу та забезпечення його кількісної репрезентативності.

Зібраний матеріал піддавався **описовому методу** з метою інвентаризації, тематичної класифікації та систематизації у базу даних.

Далі застосовувався **зіставний аналіз** для порівняння оригінальних українських КМО з їхніми англomовними відповідниками.

Виявлені розбіжності та трансформації інтерпретувалися за допомогою **методу перекладацького аналізу**, що дозволило класифікувати застосовані

методи (транслітерація, прямий переклад тощо) та визначити їхню частотність.

Нарешті, **лінгвокультурологічний аналіз** забезпечив глибину дослідження, дозволивши оцінити фоновий культурний компонент КМО та визначити ступінь збереження або втрати їхнього конотативного значення у процесі міжмовної передачі.

Формування корпусу дослідження здійснювалося методом **суцільної вибірки** з матеріалів, опублікованих у період з **2022 по 2025** рік. Джерельна база охопила **160 статей**, відібраних з українського суспільно-політичного інтернет-видання «Українська правда» (<https://www.pravda.com.ua>).

Ключовим критерієм відбору було наявність офіційного перекладу на англійську мову, підтвердженого та опублікованого редакцією видання. Це забезпечило надійну основу для зіставного аналізу, оскільки дозволило вивчати реальні перекладацькі рішення, а не гіпотетичні. В результаті опрацювання цих статей було ідентифіковано 900 культурно-маркованих одиниць. Варіативність їхньої концентрації у вибірці становить від 1 (мінімальна кількість на статтю) до 58 одиниць (максимальна кількість).

Ідентифікація та відбір КМО здійснювалися методом суцільної вибірки з акцентом на лінгвокультурологічному критерії.

Кожна одиниця, виявлена в українському оригіналі статті, оцінювалася на предмет наявності фонового культурного компонента, що вимагає специфічних знань для адекватної інтерпретації. До корпусу включалися лексичні одиниці, які не мають прямих структурних еквівалентів у мові-реципієнті, і їхня семантика пов'язана зі специфічним культурним контекстом.

При цьому фіксувалися **два** основні типи КМО, що вимагають стратегічного рішення від перекладача:

1. **Національно-марковані одиниці:** КМО, що притаманні українському історичному, політичному або побутовому дискурсу (наприклад, терміни, пов'язані з повномасштабним вторгненням чи місцевими реаліями).
2. **Інтегровані іншомовні реалії:** КМО, що походять з інших культур (наприклад, реалії інших країн чи народів), які були інтегровані в український медійний простір і вимагали від перекладача ухвалення стратегічного рішення щодо їхньої подальшої передачі англійською мовою.

Наступним кроком було проведення **зіставного аналізу:** ідентифікований український термін порівнювався з його відтворенням у офіційному англomовному перекладі того ж медіа-видання. Виявлені білінгвальні пари (оригінал – переклад) фіксувалися в електронній базі даних (сформованій у форматі таблиці) з метою подальшої кількісної обробки.

До структури бази даних було включено такі **метадані:**

1. **КМО українською мовою.**
2. **КМО англійською мовою.**
3. **Тематична категорія, до якої належить КМО** (категоризація детально описана в наступному підрозділі).
4. **Застосований метод перекладу** (*транслітерація, калькування, модуляція* тощо).

Одним із ключових методологічних викликів у процесі систематизації культурно-маркованих одиниць стала поліфункціональність окремих КМО. Оскільки ці одиниці володіють не лише денотативним, а й фоновим соціокультурним значенням, вони часто можуть бути віднесені до кількох категорій одночасно. Наприклад, термін «*Майдан Незалежності*» функціонує не тільки як географічна КМО (топонім), але і як соціально-політична та історична КМО, символізуючи ключові демократичні трансформації

українського суспільства. Ця мультимаркованість – ознака високої концентрації культурного сенсу, що вимагає в дослідженні імплементації принципу комплексної фіксації всіх релевантних категорій для забезпечення багатоаспектності аналізу.

Іншою суттєвою проблемою в дослідженні перекладу КМО є неоднозначність їхнього відтворення. Семантична структура цих одиниць інтегрує як первинне (денотативне) значення, так і вторинні культурно-когнітивні нашарування. Це зумовлює ситуації, коли та сама одиниця може бути трансформована за допомогою декількох перекладацьких методів одночасно або послідовно. Наприклад, КМО «писанка» може бути передана в одному випадку через транслітерацію (*pysanka*) для збереження етнокультурного колориту, а в іншому – через описовий переклад (*Easter egg*). Отже, перекладацькі рішення стосовно КМО характеризуються високою варіативністю та комбінованістю, що підкреслює необхідність детальної диференціації та реальної фіксації кожного випадку міжкультурної передачі сенсу.

З огляду на зазначені поліфункціональність та варіативність, вирішального значення набуває прагматична орієнтація при виборі оптимальних методів роботи з КМО. Ефективність передачі культурного сенсу залежить не тільки від лінгвістичних характеристик одиниці, а й від її адаптації до цільової аудиторії та комунікативної мети. Вибір між стратегією **доместикації** (зближення з культурою реципієнта) та **форенізації** (збереження культурної дистанції) детермінується рівнем фонових знань реципієнтів та функціональним призначенням тексту. Це підкреслює, що аналіз КМО вимагає не лише лінгвістичного, а й соціокультурного та прагматичного підходу.

Таким чином, застосування корпусного методу є методологічною запорукою об'єктивності та систематизації матеріалу. Формування структурованої бази даних на основі актуальних медіа-матеріалів (зокрема,

видання «Українська правда») дозволило відібрати релевантний масив культурно-маркованих одиниць у їхньому природному дискурсивному контексті. Це критично важливо для забезпечення точності зіставного аналізу оригіналу та перекладу. Крім того, корпусний підхід дозволяє зафіксувати кількісні показники та стилістичні особливості КМО, що значно полегшує виявлення закономірностей у перекладацьких стратегіях. Завдяки цій систематизованій класифікації даних, результати дослідження набувають високої валідності та можуть слугувати надійною основою для подальших лінгвістичних і перекладознавчих розвідок.

2.2 Типологія тематичні категорій культурно-маркованих одиниць

Аналіз перекладацьких стратегій, застосованих до культурно-маркованих одиниць (КМО), вимагає попередньої систематизації зібраного матеріалу. Оскільки КМО володіють різною семантичною природою (наприклад, побутові реалії, топоніми та мілітарні неологізми), вони функціонують у дискурсі за різними законами і, відповідно, вимагають диференційованих перекладацьких рішень. Метою даного підрозділу є обґрунтування та представлення авторської тематичної класифікації зібраного корпусу КМО.

Класифікація здійснюється за предметно-тематичним критерієм, що дозволяє групувати КМО за сферами їхнього походження та функціонування (політика, суспільство, культура тощо). Така типологія слугує структурною та методологічною базою для подальшого практичного аналізу, оскільки дає змогу виявити, які саме перекладацькі стратегії (транслітерація, калькування, експлікація) є домінантними та найпродуктивнішими для кожної конкретної тематичної групи. Таким чином, ця категоризація забезпечує логічну послідовність та глибину дослідження.

Таким чином, у даному дослідженні застосовується синтезована робоча класифікація, що ґрунтується на підходах до типології КМО С.Влахова,

С.Флоріна, а також Куліш В.С., Гарах О.М. Однак, специфіка аналізованого медійного дискурсу та необхідність проведення деталізованого (гранульованого) аналізу вимагали модифікації та розширення існуючих моделей. Зокрема, категорію «Суспільно-політичні реалії» було розширено до «Суспільно-політичні та історичні КМО» для кращого охоплення одиниць, пов'язаних з новітньою історією. Також було введено сім додаткових, вузьких категорій: «Релігійні КМО», «Адміністративно-політичні КМО», «Літературні та мистецькі КМО», «Інституційні та юридичні КМО», «Побутові КМО», «Антропонімічні КМО» та «Ідеологічні КМО».

Хоча такі групи, як «Адміністративно-політичні» та «Інституційні», могли б бути інтегровані до загальної категорії «Соціально-політичних КМО», було прийнято рішення розглядати їх окремо. Таке розмежування є методологічно виправданим, оскільки воно запобігає надмірній генералізації та дозволяє провести більш точний аналіз перекладацьких тенденцій, специфічних для кожної з цих вузьких груп. Аналогічний принцип диференціації був застосований і до «Релігійних КМО» та «Літературно-мистецьких КМО» з метою досягнення максимальної прецизійності у практичному аналізі.

Модифікація, здійснена на основі мовного корпусу, дозволила виділити та чітко розмежувати такі тематичні групи, що є критично важливими для адекватного перекладацького аналізу:

1. **Географічні КМО:** Власні назви географічних об'єктів (країни, міста, річки), що мають виражене історичне, політичне чи символічне маркування (*Бахмут, Ірпінь, Донецьк*).
2. **Етнографічні та фольклорні КМО:** Одиниці, пов'язані з традиційними звичаями, святами, міфологією та елементами нематеріальної культури (*Коляда, Маланка, гуцул*).

3. **Релігійні КМО:** Номінації релігійних понять, інституцій та обрядів, специфічних для певної конфесії чи культури (наприклад, назви церковних свят, титули) (*імам, Аллаг, омовіння*).
4. **Адміністративно-політичні КМО:** Терміни, що позначають унікальні елементи політичного та державного устрою, назви посад, органів влади (*ГУР, СБУ, МЗС*).
5. **Соціально-політичні та історичні КМО:** Одиниці, що відображають суспільні рухи, значущі історичні події та процеси (наприклад, *Майдан, декомунізація*).
6. **Літературні та мистецькі КМО:** Назви творів, жанрів, стилів та напрямів мистецтва, а також імена знакових культурних об'єктів (у нашій класифікації були також додані ЗМІ) (*Telegraph, BBC, Шевченко*).
7. **Метрологічні, грошові та часові КМО:** Одиниці виміру, назви валют та історичні періоди, специфічні для культури-оригіналу (наприклад, *гривня, копійка, єн*).
8. **Інституційні та юридичні КМО:** Назви унікальних організацій, установ, наукових закладів та правових актів. (*Агробудпостач, Світовий банк, Указ №246/2025*)
9. **Побутові КМО:** Назви предметів матеріальної культури, одягу, страв та елементів житла (наприклад, *вишиванка, борщ, дача*).
10. **Антропонімічні КМО:** Власні назви діячів, дослідників та фахівців (наприклад, *Нобелівські лауреати, відомі вчені*), чий **соціокультурний статус** є одиницею маркування. (*Пол Модрич, Райнер Вайс, Саїд Ісмагілов*)
11. **Ідеологічна КМО:** Одиниці, що позначають філософські течії, політичні доктрини або усталені ідеологічні кліше (*рашизм, нацизм*).

Таким чином, у результаті систематизації матеріалу було обґрунтовано необхідність тематичної класифікації культурно-маркованих одиниць (КМО),

що є критичною передумовою для об'єктивного перекладознавчого аналізу. Таким чином, у даному підрозділі було обґрунтовано синтезовану робочу класифікацію культурно-маркованих одиниць (КМО), що ґрунтується на фундаментальних підходах С. Влахова, С. Флоріна, а також Куліш і Гарах. Обґрунтовано необхідність її модифікації та розширення, що зумовлено специфікою аналізованого медійного дискурсу та потребою у проведенні деталізованого (гранульованого) аналізу. Ця модифікація виявилася, зокрема, у розширенні категорії «Суспільно-політичні реалії» до «Суспільно-політичні та історичні КМО» та у запровадженні семи додаткових, вузких категорій (напр., «Адміністративно-політичні КМО» та «Антропонімічні КМО»).

Ця авторська класифікація забезпечує структурну та методологічну базу для практичного розділу дослідження. Вона дозволяє диференційовано підійти до аналізу перекладацьких рішень, виявити домінантні методи та стратегії перекладу для кожної з дванадцяти тематичних груп і, відповідно, кількісно та якісно оцінити їхню продуктивність. Таким чином, проведена категоризація перетворює масив зібраного матеріалу на чітко структурований об'єкт для подальшого глибокого аналізу.

2.3 Класифікація перекладацьких методів, застосованих до культурно-маркованих одиниць

Успішна міжкультурна комунікація значною мірою залежить від адекватності відтворення культурно-маркованих одиниць (КМО), що, у свою чергу, вимагає від перекладача ухвалення чітких стратегічних рішень. Тому метою даного підрозділу є обґрунтування та представлення робочої класифікації перекладацьких методів, які були застосовані до КМО, виявлених у корпусі дослідження.

Необхідність такої типології зумовлена значною варіативністю передачі КМО, що часто передбачає комбінування декількох прийомів (наприклад, поєднання транслітерації з подальшою експлікацією). Класифікація

ґрунтується на аналізі класичних теоретичних моделей перекладацьких трансформацій, зокрема методах Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне та Т.Мороз і слугує методологічним інструментом для кількісної оцінки продуктивності кожної стратегії та якісного аналізу її ефективності.

У ході роботи з корпусом було виділено 15 основних методів перекладу. Для забезпечення системності аналізу, ці методи доцільно згрупувати за їхньою основною функцією та ступенем втручання у форму чи зміст оригіналу.

Методи формального збереження (Форенізація)

Ця група методів орієнтована на максимальне відтворення форми вихідної одиниці у тексті перекладу, свідомо зберігаючи її "чужість» та національний колорит.

1. **Транскрипція:** Передача фонетичної (звукової) форми КМО засобами алфавіту мови перекладу (*сухур – suhoor*).
2. **Транслітерація:** Механічна передача графічної форми (літер) КМО з мови оригіналу засобами алфавіту мови перекладу (*Балаклія – Balakliia*).
3. **Запозичення/збереження оригіналу:** Пряме включення іншомовного слова в оригінальному написанні у текст перекладу (*Fox News – Fox News*).

Методи структурного копіювання та еквіваленції

Ця група включає методи, що намагаються знайти прямий відповідник у мові перекладу на лексичному чи структурному рівні.

1. **Прямий переклад:** Пошук повного, прямого словникового еквівалента для КМО, коли культурні конотації обох одиниць збігаються або є нейтральними (*Православна церква України – Orthodox Church of Ukraine*).

2. **Калькування:** Дослівний, поморфемний або покомпонентний переклад КМО, що створює в мові перекладу новий вираз, який копіює структуру оригіналу (*Свеська громада – Svesa hromada*).
3. **Екзонімічний переклад:** Використання не транслітерованої назви, а екзоніма – традиційно усталеної в мові перекладу назви для іноземного географічного об'єкта (*Туреччина – Turkey(не Türkiye)*).

Методи семантичної та функціональної адаптації (Доместикація)

Ця група об'єднує прийоми, що модифікують зміст КМО, роблячи його зрозумілішим для іноземного читача шляхом заміни або уточнення.

1. **Адаптація:** Заміна оригінальної КМО на відповідну реалію, що знайома культурі-реципієнту і виконує схожу функцію (*Великоднє богослужіння – Easter service*).
2. **Модуляція:** Смысловий розвиток або зміна перспективи чи категорії (*Покровський напрямок – Pokrovsk front*).
3. **Конкретизація:** Уточнення загального поняття більш конкретним у мові перекладу (*КНУ – Taras Shevchenko National University of Kyiv*).

Методи трансформації та пояснення

Ця група включає прийоми, що суттєво змінюють структуру висловлювання або додають інформацію для усунення неоднозначності.

1. **Описовий переклад (Експлікація):** Роз'яснення значення КМО за допомогою розгорнутої фрази чи речення (*Богдана – 2S22 Bohdana self-propelled howitzer*).
2. **Додавання:** Введення додаткових лексичних елементів для роз'яснення імпліцитного (прихованого) змісту оригіналу (*Ічкерія – [the Chechen Republic of] Ichkeria*).
3. **Опущення:** Свідоме видалення частини КМО з тексту перекладу (*Інститут гідробіології НАН України – Institute of Hydrobiology*).

4. **Компресія:** Скорочення тексту оригіналу шляхом усунення надлишкової інформації у перекладі (*"Меморандум про наміри між урядом Сполучених Штатів Америки та урядом України щодо завершення офіційної угоди про економічне партнерство та інвестиційний фонд відбудови» – Memorandum of intent*)

Гібридні та граматичні методи

Окремо стоять методи, що стосуються граматичних змін або поєднання інших технік для досягнення прагматичної мети.

1. **Транспозиція:** Зміна частини мови та позиції без зміни змісту речення (*Ансамбль імені Александрова – Alexandrov Ensemble*).
2. **Комбінований переклад:** Одночасне використання двох або більше методів для адекватного відтворення однієї КМО (*15-а окрема бригада артилерійської розвідки "Чорний ліс» – 15th Separate Artillery Reconnaissance Brigade Chornyi Lis (Black Forest)*).

Представлена структурована класифікація з 15 методів не лише охоплює весь спектр перекладацьких рішень, виявлених у ході аналізу корпусу, але й дозволяє співвіднести кожен конкретний метод із глобальною стратегією (форенізація чи доместикація), що була обґрунтована у попередньому підрозділі.

Ця деталізована типологія слугуватиме методологічним інструментарієм для проведення кількісного та якісного аналізу у практичній частині дослідження.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було розроблено та обґрунтовано методологічний апарат для практичного аналізу культурно-маркованих одиниць (КМО) у медійному дискурсі. Ми зупинилися на корпусному методі, що забезпечує об'єктивність та верифікованість результатів. Як джерело було обрано

видання «Українська правда» через його високу репрезентативність, актуальність та, що найважливіше, наявність паралельного англomовного перекладу, який створює умови для зіставного аналізу. Процедура суцільної вибірки дозволила сформувати корпус обсягом 900 КМО (з 160 статей 2022-2025 рр.) .

Вже на етапі збору матеріалу було виявлено ключові методологічні виклики, які враховано в дизайні дослідження. По-перше, це поліфункціональність КМО – їхня здатність належати до кількох категорій одночасно (напр., «Майдан Незалежності» як географічна та соціально-політична одиниця). По-друге, це варіативність відтворення (напр., «писанка» як *rusanka* або *Easter egg*), що вимагає чіткої диференціації перекладацьких рішень.

Для вирішення цих завдань та структурування аналізу було розроблено дві робочі класифікації. По-перше, ми сформували авторську тематичну типологію з 12 категорій (Географічні КМО, Соціально-політичні та історичні КМО, Антропонімічні КМО та ін.). Ця модель ґрунтується на класичних підходах (Влахов, Флорін, Куліш, Гарах), але була свідомо модифікована та розширена для забезпечення більш деталізованого (гранульованого) аналізу, якого вимагає специфіка медійного дискурсу. По-друге, була розроблена структурована класифікація з 15 перекладацьких методів (транслітерація, експлікація, комбінований переклад тощо), згрупованих за їхньою основною функцією (напр., формальне збереження чи семантична адаптація).

Сформований інструментарій – що включає корпус, авторську типологію КМО та класифікацію методів – є методологічною основою для проведення кількісного та якісного аналізу матеріалу в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ

3.1 Статистичний аналіз корпусу КМО та домінантні перекладацькі стратегії та методи

На цьому етапі дослідження переходить від теоретико-методологічних засад до практичного аналізу лексичного матеріалу. У цьому підрозділі буде представлено кількісні результати обробки мовного корпусу, сформованого з матеріалів видання «Українська правда» та їхній аналіз. Цей початковий статистичний зріз слугуватиме підґрунтям для подальшого аналізу перекладацьких методів та стратегій, детально представленого у наступних підрозділах.

Метою цього етапу є об'єктивна ідентифікація загальних тенденцій, що характеризують функціонування культурно-маркованих одиниць (КМО) у сучасному українському медіа-дискурсі та їхнє відтворення англійською мовою. Такий підхід дозволяє вийти за межі інтуїтивних спостережень та отримати верифіковані дані щодо домінантних перекладацьких практик. Зокрема, аналіз спрямований на виявлення найпродуктивніших методів та ідентифікації, найбільш частотних тематичних груп КМО.

На основі даних, отриманих з корпусу обсягом 900 одиниць, буде представлено статистичний розподіл КМО за одинадцятьма тематичними групами, що дозволить визначити, які саме сфери (соціальна, політична, побутова, мистецька та тд) є найбільш насиченими культурно-маркованою лексикою в сучасному медійному дискурсі.

Далі буде проаналізовано частотність застосування різних перекладацьких стратегій – таких як транслітерація, калькування, модуляція та експлікація – що дасть змогу виявити домінантні підходи у перекладацькій практиці видання.

Отримані кількісні дані, представлені у формі таблиць та діаграм, слугуватимуть доказовим підґрунтям для подальшого якісного аналізу та інтерпретації перекладацьких рішень у наступних підрозділах.

Аналіз кількісного розподілу культурно-маркованих одиниць (КМО) за тематичними групами є першим кроком практичного дослідження, що дозволяє виявити домінуючі сфери, насичені культурно-маркованою лексикою. Загальний обсяг корпусу склав 900 одиниць, розподіл яких наведено у таблиці нижче.

Таблиця 3.1

Таблиця розподілу КМО за тематичними категоріями

Назва категорії	Кількість одиниць у категорії, од.
Географічні КМО	252 од.
Етнографічні та фольклорні КМО	9 од.
Релігійні КМО	40 од.
Адміністративно-політичні КМО	90 од.
Соціально-політичні та історичні КМО	205 од.
Літературні та мистецькі КМО	52 од.
Метрологічні, грошові та часові КМО	3 од.
Інституційні та юридичні КМО	91 од.
Побутові КМО	16 од.
Антропонімічні КМО	140 од.
Ідеологічна КМО	2 од.

Проведений статистичний аналіз дозволяє зробити кілька ключових висновків щодо структури та тематичного фокусу досліджуваного медіа-дискурсу.

У корпусі чітко виокремлюються три домінуючі категорії, які сумарно становлять понад 66% усього корпусу:

- **Географічні КМО** (252 од., 28%): Ця категорія лідирує за частотністю. Висока концентрація топонімів є очікуваною для медійного дискурсу, оскільки новини завжди прив'язані до конкретних локацій. В умовах повномасштабної війни та активної міжнародної політики топоніми (*Київ, Донбас, Бахмут*) стають не просто назвами, а набувають символічності (*Фортеця Бахмут*), що пояснює їхню високу частотність.
- **Соціально-політичні та історичні КМО** (205 од., ~22.8%): Друге місце цієї категорії підтверджує, що ядром дискурсу «Української правди» є саме суспільно-політичні процеси. Такі одиниці, як *«російсько-українська війна»*, *«Коаліція Охочих»*, *«Революція Гідності»*, є ключовими для розуміння сучасного українського контексту, що й відображено в їхній високій частотності.
- **Антропонімічні КМО** (140 од., ~15.6%): Третя за чисельністю категорія вказує на високий ступінь персоніфікації новинного дискурсу. Новини створюються навколо діячів – політиків, військових, експертів, науковців. Ця категорія відображає, хто є ключовими акторами у висвітлюваних подіях.

Значний сегмент корпусу (сумарно 181 од., ~20%) становлять Адміністративно-політичні (90 од.) та Інституційні та юридичні КМО (91 од.). Це свідчить про те, що значна частина медійного контенту присвячена функціонуванню держави: діяльності органів влади (*Верховна Рада, Кабінет Міністрів*), ухваленню законів та роботі різноманітних організацій.

Такі групи, як Побутові КМО (16 од.), Етнографічні та фольклорні (9 од.), Метрологічні, грошові та часові (3 од.) та Ідеологічні КМО (2 од.), є найменш чисельними. Низька частотність лексем у цих категоріях є очікуваною і підтверджує, що корпус дослідження репрезентує саме суспільно-політичний, а не, наприклад, етнографічний чи побутовий дискурс.

Після визначення домінантних тематичних груп КМО, що складають ядро досліджуваного корпусу, наступним логічним кроком є **кількісний аналіз методів перекладу**, застосованих для їхнього відтворення. Цей етап дозволить виявити тенденції у відтворенні КМО у сучасному медіа. Загальний обсяг проаналізованих випадків становить **900** одиниць, розподіл яких за конкретними методами представлено нижче.

Таблиця 3.2

Таблиця розподілу КМО за методами перекладу

Назва методу	Кількість одиниць, перекладених зазначеним методом од.
Транскрипція	2 од.
Транслітерація	657 од.
Прямий переклад	257 од.
Калькування	4 од.
Адаптація	23 од.
Модуляція	20 од.
Компресія	14 од.
Конкретизація	45 од.
Описовий переклад	12 од.
Запозичення/збереження оригіналу	56 од.
Додавання	11 од.

Назва методу	Кількість одиниць, перекладених зазначеним методом од.
Опущення	17 од.
Транспозиція	26 од.
Комбінований переклад	37 од.
Екзонімічний переклад	21 од.

Кількісний аналіз даних виявив чітку закономірність у виборі перекладацьких методів, які спрямовані на збереження автентичності.

- **Транслітерація (657 од., ~54.7%):** Кількісний аналіз демонструє, що ця стратегія є статистично переважаючою, охоплюючи понад половину всіх зафіксованих у вибірці прикладів. Таке домінування прямо корелює з високою частотністю **Географічних КМО** (28%) (*Ступочки – Stupochky, Сіверськ – Siversk, Десна – Desna*), **Соціально-Політичних КМО** (*Піон – Pion*) (~22.8%) та **Антропонімічних КМО** (*Андрій Ключев – Andrii Kliuev, Бенджамін Франклін – Benjamin Franklin*) (~15.6%) у корпусі. Застосування транслітерації для власних назв (топонімів, антропонімів) є нормативним, оскільки їхня передача підпадає під дію офіційних стандартів. Таким чином, пріоритет надається уніфікованому та точному відтворенню, що є ключовою вимогою для новинного дискурсу.
- **Прямий переклад (257 од., ~21.4%):** Друге місце цієї стратегії вказує на те, що значна частина КМО, зокрема з **Адміністративно-політичної** (*Посол Швеції в Україні – Ambassador of Sweden to Ukraine, Український уряд – Ukrainian government*) та **Інституційної** (*Рада Європи – Council of Europe, Світовий банк – World Bank*) категорій, має сталі, загальноприйняті еквіваленти в англійській мові або їхня семантика є достатньо прозорою для прямого відтворення без значних культурних втрат.

Наступна група стратегій є значно менш частотною, проте вказує на важливі аспекти роботи з новими або складними реаліями.

- **Запозичення/збереження оригіналу (56 од., ~4.7%):** Використання латиничного написання без асиміляції є характерним для новітніх **Соціально-політичних реалій**, до яких входить, наприклад, найменування західного озброєння (*NLAW, Stinger, Vampire*), **Інституційним та юридичним КМО**, до яких входять назви міжнародних компаній, що функціонують або пов'язані з Україною (*Google, SpaceX, Good Wine*). Висока частотність цієї стратегії свідчить про інтенсивність інформаційного потоку та прагнення медіа до оперативного введення нових понять ще до моменту їхньої повної лексичної асиміляції в українській мові.
- **Конкретизація (45 од., ~3.7%):** Досить висока частотність цього прийому вказує на те, що перекладачі часто вдаються до уточнення або звуження значення для іноземної аудиторії, коли українська КМО є занадто загальною або полісемантичною. У досліджуваному корпусі стратегія конкретизації є продуктивною і при адаптації англомовних мілітарних термінів для українського читача – назви західного озброєння, що в оригіналі можуть бути представлені лише власною назвою, в українському перекладі часто супроводжуються **уточненням їхнього функціонального типу**. (наприклад, *RGW 90 – переносні протитанкові ракетні комплекси RGW 90*)
- **Комбінований переклад (37 од., ~3.1%):** Цей показник підтверджує висновок про **поліфункціональність** КМО. У випадках, коли одна стратегія є недостатньою для передачі всього спектру значень (наприклад, для Соціально-політичних КМО), перекладачі використовують поєднання кількох прийомів (напр., транслітерація + описовий переклад)(наприклад, *Голодомор – the Holodomor, the Great Famine*)

Таким чином, аналіз візуальних даних дозволяє ідентифікувати кілька ключових, статистично значущих кореляційних тенденцій, що характеризують перекладацький процес «Української правди».

Найбільш виразною тенденцією є абсолютне домінування методу транслітерації для трьох ключових груп:

- Антропонімічні КМО – понад 120 випадків.
- Географічні КМО – понад 120 випадків.
- Адміністративно-політичні КМО – понад 60 випадків.

Такий розподіл підтверджує, що при передачі власних назв (прізвищ, топонімів, назв інституцій) перекладачі дотримуються принципу формальної точності та офіційних стандартів.

Другою за частотністю є стратегія прямого перекладу, яка є найпродуктивнішою для наступних категорій:

- Соціально-політичні та історичні КМО – понад 100 випадків.
- Інституційні та юридичні КМО – понад 40 випадків.

Це свідчить про те, що значна частина суспільно-політичної термінології вже має сталі еквіваленти в англійській мові або її семантика є достатньо прозорою для прямого відтворення без значних культурних втрат.

Але для ідеологічно та семантично навантажених груп, таких як Соціально-політичні та історичні КМО, характерна значна стратегічна перекладацька варіативність. Окрім домінантних методів, для них також застосовуються описовий переклад, адаптація, комбінований переклад та інші. Це візуально підтверджує висновок про поліфункціональність цих КМО, яка змушує перекладачів вдаватися до гнучких, комбінованих та контекстуально зумовлених рішень.

Отже, візуальний аналіз даних підтверджує ключову гіпотезу дослідження: вибір перекладацької стратегії не є випадковим, а прямо детермінований тематичною природою культурно-маркованої одиниці.

Таким чином, проведений у практичній частині дослідження аналіз дозволив отримати об'єктивні дані щодо функціонування культурно-маркованих одиниць (КМО) у сучасному українському медіа-дискурсі та виявити ключові тенденції їхнього перекладу.

Кількісний аналіз таблиці 3.1 «Таблиця розподілу КМО за тематичними категоріями» показав, що ядро мовного корпусу (понад 66%) складають три домінантні групи КМО: Географічні (28%), Соціально-політичні та історичні (~22.8%) та Антропонімічні КМО (~15.6%). Низька частотність побутових та етнографічних КМО підтверджує, що саме політичний дискурс є найбільш насиченим культурно-маркованою лексикою у досліджуваному матеріалі.

Аналіз таблиці 3.2 «Таблиця розподілу КМО за методами перекладу» чітко демонструє, що перекладацька практика видання «Українська правда» характеризується домінуванням формальних стратегій відтворення КМО, зокрема транслітерації та прямого перекладу. Це відображає загальну тенденцію новинного перекладу до точності, збереження автентичності власних назв та оперативного введення нових термінів. Водночас наявність комбінованих та адаптивних стратегій вказує на усвідомлення перекладачами складності та поліфункціональності КМО, що вимагає гнучких та контекстуально зумовлених рішень.

Аналіз діаграми 3.3 візуально підтверджує висновки, зроблені на основі таблиці 3.2. Він демонструє чітку кореляцію: для таких домінантних груп, як антропонімічні, соціально-політичні та географічні КМО, ключовими методами відтворення є транслітерація та прямий переклад. А для менш частотних груп, як-от побутові та ідеологічні КМО, характерний значно

ширший та варіативніший спектр перекладацьких рішень, що включає модуляцію, адаптацію та комбіновані методи.

Таким чином, дослідження підтвердило, що сучасна перекладацька практика характеризується подвійною тенденцією: з одного боку, прагненням до формальної точності та збереження національного колориту, а з іншого – усвідомленням поліфункціональності КМО, що вимагає гнучких, контекстуально зумовлених рішень для забезпечення адекватного розуміння іноземною аудиторією.

3.2 Порівняльний аналіз методів перекладу КМО

Після кількісного аналізу, представленого у попередньому підрозділі, який окреслив статистичну частотність тематичних груп та перекладацьких стратегій, даний етап дослідження переходить до якісної інтерпретації отриманих даних. Метою цього аналізу є не просто констатація фактів застосування певних методів, а глибоке розуміння того, як за допомогою перекладацьких рішень видання «Українська правда» та ширше – український медіа-дискурс – позиціонує Україну в глобальному інформаційному просторі. Переклад у цьому контексті розглядається як свідомий дискурсивний інструмент, що виконує не лише комунікативну, а й ідеологічну та ідентичнісну функцію. У даному підрозділі буде проаналізовано ключові перекладацькі стратегії на прикладі найбільш репрезентативних КМО.

Розпочнемо з найбільш поширеного прийому – транслітерації.

Найбільш частотною стратегією у досліджуваному корпусі є транслітерація, що застосовується переважно до власних назв. На формальному рівні її використання регулюється як національними стандартами, зокрема постановою Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» (2010), так і міжнародними системами романізації, як-от BGN/PCGN, що використовуються в урядових установах США та Великої Британії.

Проте часто вибір цього методу виходить далеко за межі технічного дотримання стандартів; він є елементом лінгвістичної деокупації. Через тривалий вплив Росії на західну спільноту, питання коректної передачі українських топонімів стало наріжним каменем у боротьбі за національну ідентичність. Так, українським дипломатам та суспільству доводиться системно доводити коректність написання *Kyiv*, а не *Kiev*, чи *Odesa*, а не *Odessa*.

Особливо показовим є кейс топоніма *Чорнобиль*. Міністерство закордонних справ України у своїх соціальних мережах наголосило на необхідності вживання коректної форми *Chornobyl*, протиставляючи її русифікованому варіанту та запустивши інформаційну кампанію під хештегом *#ChornobylnotChernobyl*. Актуальності цієї кампанії додав вихід комп'ютерної гри *S.T.A.L.K.E.R. 2* від української студії GSC Game World, події якої розгортаються у Чорнобильській зоні. Таким чином, за допомогою інструментів *soft power* та коректного перекладу відбувається поширення автентичних українських наративів у глобальній масовій культурі.

Ця боротьба за коректну атрибуцію виходить за межі топонімів і поширюється на інший ключовий елемент національної ідентичності – гастрономію. Такі страви, як *борщ* та *вареники*, є не просто лексичними одиницями, а унікальними носіями культурної спадщини. Ключовим механізмом для передачі цього культурного коду є транслітерація, яка дозволяє зберегти фонетичну специфіку оригіналу.

Проте на практиці цей процес стикається з викликами, як-от варіативність норм та вплив глобальних мовних стандартів. Наприклад, лексема «*борщ*» в англomовному дискурсі може передаватися як *'borsch'* або *'borscht'*, що створює певні дискурсивні нюанси. Питання коректної транслітерації безпосередньо впливає на сприйняття української культури за кордоном та формування позитивного іміджу нації. Таким чином, навіть адекватна транслітерація назв страв є важливим інструментом збереження та

просування української культурної ідентичності, слугуючи «мостом між культурами».

Проте транслітерація застосовується не лише до офіційних топонімів чи гастрономічних реалій, а й до одиниць, культурна вага яких вимагає збереження автентичної форми. Це підводить до аналізу прагматичних критеріїв, що визначають вибір між транслітерацією та іншими стратегіями.

Аналіз корпусу також демонструє, що вибір між транслітерацією та прямим перекладом є прагматично зумовленим і залежить від конотативного навантаження КМО. Термін *Майдан* у текстах «Української правди» системно передається шляхом транслітерації як *Maidan*. Це пояснюється тим, що він функціонує не стільки як топонім (назва площі), скільки як потужний символ, що акумулює значення Революції Гідності, боротьби за демократію та національної стійкості. Його похідні також зберігають цю основу: *майданівці* → *Maidanites*, *Діти Майдану* → *Children of the Maidan*.

На противагу цьому, топонім *Площа Свободи* у Харкові, що не має подібного символічного навантаження і функціонує виключно як географічна КМО, передається шляхом прямого перекладу як *Freedom Square*.

Таким чином, аналіз підтверджує, що вибір між транслітерацією та прямим перекладом є прагматично зумовленим і залежить від наявності чи відсутності потужного конотативного навантаження у КМО.

Окрім прямої транслітерації, у перекладацькій практиці важливу роль відіграють інші стратегії, вибір яких залежить від прагматичних завдань та природи самої культурно-маркованої одиниці (КМО). Однією з таких стратегій є калькування, що полягає у дослівному, поморфемному перекладі іншомовного виразу

Хоча у чистому вигляді воно зустрічається у досліджуваному корпусі доволі рідко, близьким до нього за функцією є метод прямого запозичення для передачі унікальних адміністративно-політичних реалій, як-от *oblast* та

hromada. Переклад цих одиниць шляхом підбору семантичних еквівалентів (*region, community*) призвів би до генералізації та втрати специфічного українського адміністративного контексту. Тому збереження оригінальної форми (*oblast, hromada*) є свідомим рішенням, спрямованим на збереження точності.

Якщо у попередніх прикладах ми розглядали вибір між двома формальними методами, то передача побутових реалій часто ставить перекладача перед глибшою дилемою – між збереженням автентичності та забезпеченням зрозумілості.

Побутова КМО «дача» дає можливість розглянути дихотомію доместикації та форенізації напрому. У корпусі зустрічається пряме запозичення (транскрипція) – *dacha*. Цей підхід (форенізація) дозволяє зберегти унікальний культурний колорит та ознайомити іноземного реципієнта з новим поняттям, хоча й вимагає додаткових фонових знань або контекстуального пояснення.

Альтернативний шлях – це використання семантичної модуляції або генералізації, зокрема заміна лексеми на гіперонім *cottage* («позаміський будинок»). На перший погляд, такий відповідник зберігає денотативне ядро (будинок за містом), чим полегшує розуміння для цільової аудиторії. Проте цей метод неминуче нівелює унікальний конотативний шар, пов'язаний зі специфічним пострадянським побутом, садівництвом та способом відпочинку, що, власне, і перетворює «дачу» на КМО.

Якщо у випадку з «дачею» перекладач прагне зберегти унікальний культурний фон, то при роботі з лексикою ворожої пропаганди завдання стає ще складнішим: необхідно передати маніпулятивний характер одиниці, не легітимізуючи її. Такі терміни, як «спеціальна воєнна операція», «денацифікація» та «демільтаризація», в англomовному перекладі відтворюються шляхом калькування («*special military operation*»,

«*denazification*», «*demilitarization*»). Застосування калькування, а не підбір семантичних еквівалентів (наприклад, *invasion*), є свідомим перекладацьким рішенням. Воно дозволяє зберегти евфемістичний та маніпулятивний характер вихідних одиниць, маркуючи їх як чужорідні та ідеологічно навантажені, та дистанціюючи від об'єктивної термінології.

Таким чином, калькування у цьому контексті виконує функцію дискурсивного маркування, сигналізуючи читачеві про ідеологічну чужорідність та маніпулятивність термінології, що походить від держави-агресора.

Переходячи до висновків, можна сказати, що на основі проведеного якісного аналізу можна зробити висновок, що відтворення культурно-маркованих одиниць (КМО) у сучасному українському медіа-дискурсі є свідомим дискурсивним процесом, який виконує не лише комунікативну, а й важливу ідеологічну та ідентичнісну функцію. Перекладацькі рішення демонструють системний підхід, спрямований на позиціонування України в глобальному інформаційному просторі.

3.3 Аналіз перекладацьких рішень при передачі мілітарних КМО

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну стало каталізатором для інтенсивного збагачення українського лексикону мілітарною термінологією, зокрема номенклатурними найменуваннями озброєння та військових підрозділів. Хоча ці одиниці могли б бути виокремлені до окремої категорії «Мілітарних КМО», у представленій типології їх віднесено до «Соціально-політичних та історичних КМО». Таке рішення методологічно обґрунтоване тим, що дані терміни не просто позначають військові реалії, а й здійснюють безпосередній вплив на соціальні, політичні та історичні процеси в державі, стаючи потужними культурними символами.

Цей процес становить беззаперечний дослідницький інтерес для лінгвістів та перекладознавців, оскільки дозволяє спостерігати в реальному часі трансформацію цілого лексико-семантичного пласта. Аналіз цих неологізмів демонструє багаторівневу стратегію їхньої адаптації у мовній системі. На матеріалі корпусу буде проведено зіставний аналіз репрезентативних прикладів перекладу назв озброєння з метою визначення ефективності застосованих методів.

Пряме графічне запозичення: Значна частина назв зберігає оригінальне латиничне написання – *VECTOR* (розвідувальні дрони), *Stinger* (ПЗРК), *IRIS-T* (ракета типу «земля-повітря»), що є типовим для початкового етапу входження терміна, переважно у фаховому та медійному дискурсі.

Фонетична асиміляція (транскрипція/транслітерація): Ті види озброєння, що набули найвищої соціальної значущості та стали частиною масової культури, зазнали часткової фонетичної адаптації – «*нетриот*» (ЗРК MIM-104 Patriot), «*леонард*» (бойові танки Leopard 1 та Leopard 2),.

Репрезентативним прикладом асиміляції неологізму у мову є переносний протитанковий ракетний комплекс «FGM-148 Javelin» (від англ. *javelin* – «дротик»). Цей вид озброєння відіграв ключову роль у стримуванні початкового наступу російської бронетехніки на початку повномасштабного вторгнення, що спричинило його високу частотність у спеціалізованих та загальних медіа. Саме народна популярність та символічний статус стали каталізатором його лексичної асиміляції – переходу з розряду вузькоспеціалізованих термінів у загальноживану та емоційно навантажену лексему.

Водночас не менш важливим є розгляд методів перекладу назв озброєння українського виробництва англійською мовою. За час російсько-української війни український оборонно-промисловий комплекс розробив цілий арсенал різноманітного озброєння. Ці номенклатурні одиниці

періодично згадуються в іноземних медіа в контексті моніторингу воєнних подій, що висуває перед перекладачами завдання адекватного відтворення нових, культурно та політично значущих культурно-маркованих одиниць.

Варто зазначити, що при передачі українських власних назв, перекладачі часто орієнтуються на міжнародно визнані системи романізації, серед яких ключовим є стандарт BGN/PCGN. Його застосування, поширене в урядових установах США та Великої Британії, забезпечує максимальну точність та уніфікацію відтворення українських найменувань для глобальної аудиторії.

Для прикладу можна навести такі види озброєння:

- Протитанковий ракетний комплекс «Стугна-П» → *Stuhna-P*
- Реактивна система залпового вогню «Вільха» → *Vilkha*
- Протитанковий ракетний комплекс «Корсар» → *Korsar*

Часто для розуміння при перекладі додають еквівалент:

- 2С1 «Гвоздика» – *2S1 Gvozdika (Carnation)*
- 2С3 «Акація» – *2S3 Akatsiia (Acacia)*
- 2С5 «Гіацинт» – *2S5 Giatsint (Hyacinth)*
- Ударний безпілотник «Лютий» – *Liutyi (Fierce) strike drone*

Це один із видів доместикації, таким чином реципієнт має змогу зрозуміти, що означають умовні назви.

Застосування описового перекладу-конкретизації є яскравим прикладом стратегії доместикації, яка застосовується, коли власна назва озброєння не розкриває його функціонального призначення для іноземної аудиторії. Суть методу полягає у додаванні родової назви (гіпероніма), що класифікує тип озброєння, і таким чином надає читачеві необхідний контекст для адекватного розуміння.

Такий підхід є прагматично виваженим рішенням, що дозволяє поєднати збереження унікальної назви з комунікативною ясністю. Наприклад:

- Назва ракетного комплексу «*Нептун*», яка є непрозорою для іноземця, конкретизується до R-360 *Neptune subsonic cruise missile*.
- Аналогічно, самохідна артилерійська установка «*Богдана*» отримує уточнення 2S22 *Bohdana self-propelled howitzer*.

Таким чином, перекладач усуває потенційну неоднозначність і забезпечує миттєве розуміння функції зброї, що є критично важливим у новинному медіа-дискурсі.

Окремий інтерес для дослідження становить переклад назв українських військових підрозділів, оскільки їхня складна, багатокomпонентна структура робить застосування однієї перекладацької стратегії неможливим. Аналіз показує, що для адекватного відтворення таких одиниць перекладачі системно вдаються до комбінованого перекладу, поєднуючи різні методи для різних частин назви.

Назва українського військового підрозділу зазвичай складається з двох основних компонентів, кожен з яких вимагає власної перекладацької стратегії:

1. Універсальна/функціональна частина: Ця частина описує тип підрозділу та його номер. Для її передачі використовується прямий переклад (еквівалент) та транспозиція, що забезпечує комунікативну ясність та дозволяє іноземній аудиторії миттєво ідентифікувати об'єкт як військову одиницю. (*71-ша окрема єгерська бригада - 71st Separate Jaeger Brigade*).
2. Унікальна/культурно-маркована частина: Це почесне найменування, яке є власною назвою і несе потужне історичне та символічне навантаження. Для її передачі використовується транслітерація, що дозволяє зберегти національну автентичність та унікальний код підрозділу. Дослівний переклад такої частини (напр., «*Холодний Яр*» як «*Cold Ravine*») призвів би до повної втрати культурного посилення та історичного контексту.

Застосування комбінованого методу чітко простежується на наступних прикладах з корпусу:

1. *93-тя бригада «Холодний Яр»* → *93rd 'Kholodnyi Yar' Brigade*

- Прямий переклад/Транспозиція: *93rd... Brigade*
- Транслітерація: *'Kholodnyi Yar'*

2. *58-ма окрема мотопіхотна бригада імені Виговського* → *58th 'Ivan Vyhovskiy' Brigade*

- Прямий переклад/Транспозиція: *58th... Brigade*
- Опущення: «*окрема мотопіхотна*» вилучено
- Транслітерація: *'Ivan Vyhovskiy'*

Завдяки комбінованому перекладу, ми досягаємо зрозумілості, перекладаючи функціональну частину, та зберігаємо національну ідентичність та унікальність, транслітеруючи почесне найменування.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що переклад новітніх мілітарних КМО, які увійшли в український дискурс внаслідок повномасштабного вторгнення, є складним, багаторівневим процесом. Перекладацькі рішення в цій сфері диктуються подвійною прагматичною метою: збереженням національної ідентичності та забезпеченням комунікативної ясності для іноземної аудиторії.

3.4 Тенденції та виклики у перекладі українських культурно-маркованих одиниць

В умовах безпрецедентної уваги світової спільноти до України, спричиненої подіями повномасштабної війни, адекватне відтворення українського медіа-дискурсу мовами світу набуло стратегічного значення. Проведений у попередніх підрозділах кількісний та якісний аналіз дозволяє

зробити узагальнюючі висновки щодо специфіки відтворення українських культурно-маркованих одиниць (КМО) у цьому дискурсі.

У сучасному українському перекладознавстві ці одиниці постають не лише як лексеми, що позначають специфічні реалії (побут, історію, політику), але і як інструменти репрезентації національної ідентичності. Вони є носіями "культурної пам'яті", яку надзвичайно складно транслювати в інше лінгвокультурне середовище.

На матеріалі медійного дискурсу можна виокремити стійкі тенденції у перекладі КМО. Вони вказують не лише на вибір конкретних мовних стратегій, але й на глибші ідеологічні позиції, що свідомо чи несвідомо відображаються у перекладних рішеннях.

Відповідно, цей етап дослідження має на меті не лише констатувати, але й критично проаналізувати виявлені закономірності та ідентифікувати ключові виклики, що постають перед перекладачами. Адже разом із формуванням нових перекладацьких норм загострюються й проблеми, пов'язані із семантичною багатовимірністю КМО, їхньою емоційною наснаженістю, швидкістю появи неологізмів (наприклад *бавовна*, *прильот*, *орк* та нагальною необхідністю уникати калькування зі сторонніх мов-посередників, зокрема російської, яка тривалий час виступала небажаним фільтром для української культури.

Таким чином, структура цього розділу має на меті систематизувати виявлені закономірності, ідентифікувати ключові виклики та, як кінцевий результат, сформулювати практичні рекомендації. Ці рекомендації будуть спрямовані на забезпечення точності, автентичності та культурної релевантності перекладу задля покращення якості міжкультурної комунікації.

Аналіз мовного корпусу дозволив виокремити три домінантні тенденції, що характеризують сучасну перекладацьку практику.

Однією з провідних тенденцій є зростаюче прагнення до форенізації, тобто збереження оригінальної української форми культурно-маркованої одиниці під час перекладу. Ця стратегія особливо виразна при передачі назв історичних подій, інституцій, явищ і персоналій. Часто це досягається шляхом транскрипції чи транслітерації. Як показав кількісний аналіз мовного корпусу, саме ці стратегії є найчастотнішими.

Це свідоме перекладацьке рішення зумовлене не лише технічними стандартами, а й глибокими соціокультурними процесами. В умовах деколонізації та утвердження національної ідентичності збереження унікальних назв, таких як *Kyiv*, *pysanka*, *vyshyvanka*, *palyanitsa* стає актом утвердження українського нарративу. Причиною для цього є нагальна потреба утвердження національної ідентичності в умовах тривалого інформаційного та культурного домінування російських інтерпретаційних моделей. Збереження оригінальної форми сигналізує про самоцінність українського досвіду, не потребує «перекодування через чужу систему» та запобігає редукції значення до передбачуваних стереотипних схем.

У цьому контексті форенізований переклад перестає бути просто лінгвістичною технікою. Він перетворюється на акт культурної видимості та саморепрезентації на глобальній арені, де кожна автентично передана назва працює на посилення суб'єктності українського нарративу.

Попри чітку тенденцію до форенізації, аналіз корпусу показує, що перекладачі усвідомлюють: саме по собі збереження форми не завжди забезпечує розуміння. У таких випадках вони системно вдаються до описового перекладу, або експлікації. Ця стратегія полягає у додаванні пояснювальної інформації, яка вербалізує (виносить на поверхню) той культурний контекст, що є очевидним для українського читача, але абсолютно неочевидним для іноземного.

Ця тенденція є особливо помітною при роботі зі складними соціально-політичними та історичними реаліями, що мають багатозначну конотацію. Оскільки іноземна аудиторія не володіє необхідними фоновими знаннями, такі одиниці, як *Holodomor* або соціально-політичні одиниці (наприклад, *Kurylo Budanov*), практично завжди супроводжуються пояснювальними конструкціями: *the man-made famine, the Great Famine* **або** *the chief of the Main Directorate of Intelligence of the Ministry of Defense of Ukraine*.

Цікаво, що ця тенденція до експлікації не є односпрямованою. Вона також активно застосовується у зворотному напрямку – при перекладі з англійської мови українською, особливо коли йдеться про складні інституційні або юридичні реалії. Лаконічна, але вузькоспеціалізована англійська назва *Memorandum of intent* в українському медійному просторі передається не просто як «Меморандум про наміри», а шляхом масштабної експлікації, яка одразу розкриває весь контекст документа: «Меморандум про наміри між урядом Сполучених Штатів Америки та урядом України щодо завершення офіційної угоди про економічне партнерство та інвестиційний фонд відбудови».

Це свідчить про свідомий, прагматичний підхід, де перекладач виходить за межі простого відтворення слів і бере на себе функцію культурного посередника. Він проактивно надає читачеві необхідний контекст для адекватної інтерпретації, що є критично важливим у новинному дискурсі.

З одного боку, експлікація значно посилює інформативність тексту та дозволяє уникнути небезпечних непорозумінь. З іншого боку, ця стратегія вимагає від перекладача надзвичайної обережності. Основний виклик полягає у тому, щоб пояснення не стало надмірним (*redundant*) і не перетворилося на виклад енциклопедичної статті, що руйнує динаміку тексту. Таким чином, ключовим завданням стає збереження відчуття культурної глибини та автентичності без перевантаження смислом там, де це порушує загальний ритм і читабельність матеріалу.

Третьою виявленою тенденцією є гібридизація перекладацьких та мовних рішень. Вона зумовлена надзвичайно високою швидкістю появи нових термінів (неологізмів), особливо в мілітарній та постреволуційній сферах, що змушує мову та перекладачів реагувати оперативно, ще до моменту усталення норм.

Ця тенденція виявляється у двох ключових напрямках:

1. Гібридизація при перекладі з української на англійську

Ця стратегія особливо актуальна щодо неологізмів, створених в українському контексті, які ще не мають усталених іншомовних відповідників. Перекладачі вдаються до поєднання часткового запозичення/транскрипції (для збереження автентичності) та описового перекладу (для забезпечення зрозумілості).

Яскравим прикладом є переклад лексеми *кіборги* як *the «Cyborgs» defenders of Donetsk airport*. Таке рішення демонструє поєднання збереження авторського культурного образу («*Cyborg*») зі стислим поясненням (*defenders of Donetsk airport*), що закріплює смисловий зв'язок із конкретною подією. Гібридизація тут є вимушеною реакцією на швидкість появи нових реалій, де переклад стає майданчиком, на якому КМО не лише передаються, але й конструюються для світової аудиторії.

2. Гібридизація при асиміляції з англійської в українську

Ця ж тенденція до гібридизації, зумовлена високою швидкістю, спостерігається і у зворотному напрямку – при асиміляції іноземних термінів в українській мові. Новітні КМО часто освоюються частково, що призводить до утворення гібридних конструкцій.

Класичним прикладом є *FPV drone*, де неасимільована англомова аббревіатура (*FPV*), що функціонує як незмінний ідентифікатор, поєднується з уже повністю засвоєним в українській мові запозиченням «*дрон*». Це явище

яскраво демонструє динамічність мови, яка в екстремальних умовах змушена оперативно інтегрувати нові поняття ще до моменту їхньої повної лексичної та граматичної асиміляції.

На тлі цих тенденцій постає низка системних викликів, що вимагають від перекладачів не лише лінгвістичної, а й високої культурної та аналітичної компетенції.

Одним із найсуттєвіших викликів, виявлених у ході аналізу, є поліфункціональність значної частини культурно-маркованих одиниць. Йдеться про КМО, що одночасно належать до кількох тематичних категорій і акумулюють багатозарові конотації.

Класичним прикладом є лексема *Майдан*. Вона функціонує не лише як географічна КМО (топонім *Майдан Незалежності*), але і як соціально-політична (символ протесту та демократичних змін) та історична (подія, період) КМО. Передача такої одиниці одним методом, наприклад, простою транслітерацією *Maidan*, хоч і збереже автентичність, у більшості випадків не розкриє всього спектру значень для непідготовленого іноземного читача.

Як демонструє аналіз корпусу, перекладачі змушені обирати найбільш релевантний аспект значення залежно від контексту, використовуючи різні варіанти: *the Maidan protests*, *the Maidan revolution* або *Independence Square in Kyiv*. Кожен із цих варіантів фіксує лише одну грань полісемантичної одиниці.

Відтак, адекватний переклад таких КМО вимагає від перекладача комбінування стратегій та глибокого аналізу не лише денотативного значення, але й прагматичних інтенцій автора та жанрових характеристик конкретного тексту.

Окремим суттєвим викликом, що стоїть перед перекладачами, є спадщина російського мовного посередництва. Історична домінація російської мови призвела до закріплення у міжнародному дискурсі великої кількості

русифікованих екзонімів, які сьогодні функціонують як «хибні друзі перекладача».

На поверхневому рівні це проявляється в орфографічній та фонетичній площині. Виклик полягає у тому, щоб свідомо уникати цих усталених, але невірних форм (як-от *Kiev, Chernobyl, Odessa*) та активно просувати автентичні українські відповідники, що ґрунтуються на національних стандартах транслітерації (*Kyiv, Chornobyl, Odesa*). Як показує аналіз, це вимагає від перекладачів та редакторів не лише лінгвістичної точності, а й чіткої громадянської позиції та готовності йти всупереч усталеній міжнародній практиці.

Проте цей виклик не обмежується орфографією, а сягає значно глибших семантичних спотворень. Багато унікальних українських історичних та культурних термінів потрапляли до світового дискурсу саме через російську інтерпретаційну модель, набуваючи при цьому російських конотацій.

Класичним прикладом є переклад українського терміну «козак». Його автоматичний переклад усталеним англійським еквівалентом ‘*Cossack*’ є вкрай проблематичним, оскільки ‘*Cossack*’ історично асоціюється з російським «казаком» – тобто соціальним станом на службі у царя. Такий переклад нівелює або повністю стирає унікальну українську конотацію «козака» як символу вільної людини, воїна-захисника та феномену Запорізької Січі.

Таким чином, уникнення подібних концептуальних кальок вимагає від перекладача не простого пошуку відповідника у словнику, а глибокої роботи безпосередньо з українськими джерелами та розуміння історичного контексту, щоб не ретранслювати вторинні, спотворені мовні моделі.

Третім, і мабуть, найбільш відчутним викликом є надзвичайна швидкість виникнення та трансформації культурно-маркованих одиниць у сучасному українському медійному дискурсі. Події Революції Гідності, а

особливо повномасштабне вторгнення, функціонують як потужні "лексичні інкубатори". Соціальні рухи, військові операції та нові символічні практики щодня породжують неологізми, яким критично бракує будь-якого лексикографічного чи концептуального опрацювання.

Перекладач у таких умовах опиняється на межі між усталеною мовною нормою та мовною інновацією. Йому доводиться працювати з матеріалом, який ще не "охолов" і не був зафіксований у словниках чи академічних дослідженнях.

Яскравим прикладом є метафоричний неологізм «*бавовна*» (bavovna), що виник як евфемізм на позначення вибухів на російських військових об'єктах та запроваджений українським.

Яскравим прикладом цього виклику є метафоричний неологізм «*бавовна*». Виклик полягає у тому, що дослівний переклад (cotton) є абсолютно незрозумілим для іноземної аудиторії та повністю втрачає унікальну іронічну та історичну конотацію.

Ця конотація виникла внаслідок інтертекстуальної гри з російським пропагандистським дискурсом. Російські медіа систематично використовували евфемізм «хлопóк» (khlopók – «ляск» або «удар») для опису вибухів, щоб уникнути слова «взрыв» (вибух). Український суспільний дискурс іронічно вловив омографічність цього терміна з російським «хлопок» (khlopók – «бавовна») і почав використовувати український відповідник – «бавовна» – як саркастичний маркер для позначення вибухів на окупованих територіях або на території Росії.

Відповідно, перекладач опиняється у ситуації, коли жоден словниковий еквівалент не може передати цей складний ланцюг іронії та фонових знань.

Рішення, яке перекладачі змушені застосовувати, полягає у повному відході від прямого перекладу на користь експлікації (описового перекладу) або транслітерації з коментарем. На практиці це часто виглядає як:

- *"the so-called 'bavovna' (a Ukrainian ironic term for explosions on Russian territory)"*
- *"a 'bavovna' incident (literally 'cotton', a slang word for an explosion)"*

У такій ситуації перекладач змушений виходити за межі своєї традиційної ролі та ставати співавтором сенсу. Він змушений створювати перекладні відповідники ситуативно, спираючись лише на власну мовну інтуїцію, глибоке розуміння поточного контексту та аналіз прецедентів в інших англomовних українських медіа. Це створює високий ризик неконсистентності (різні видання можуть перекладати той самий термін по-різному), але водночас демонструє, що перекладач виступає активним учасником формування глобального розуміння українських реалій та культурним посередником.

Таким чином, аналіз виявив, що перекладач українських КМО працює в умовах постійних методологічних викликів. До них належать поліфункціональність одиниць, що вимагає глибокого контекстуального аналізу; необхідність свідомої деколонізації успадкованих русифікованих форм; та екстремальна швидкість появи неологізмів, яким бракує лексикографічної фіксації.

Однак, проста ідентифікація цих проблем не є вичерпним завданням. На основі проведеного аналізу можна сформулювати кілька практичних рекомендацій, спрямованих на покращення якості відтворення українських КМО.

Насамперед, критично важливим є системне та послідовне використання офіційних стандартів транслітерації (національних та міжнародних, як-от BGN/PCGN), зокрема щодо топонімів, антропонімів та назв історичних інституцій. Це є не лише технічною вимогою, а й ідеологічним інструментом деколонізації. Як показав аналіз, саме такий підхід дозволяє активно протидіяти спадщині русифікованих екзонімів (*Kiev, Chernobyl*) та

утверджувати автентичні українські форми. Дотримання єдиного стандарту забезпечує послідовність у міжнародній комунікації та запобігає плутанині, яка виникає через варіативність написання.

Другою корисною стратегією є застосування «правила першого згадування». Цей метод є прямою відповіддю на виклик поліфункціональності КМО. При першій появі складної, неологічної або полісемантичної одиниці (*Майдан, бавовна*) варто поєднувати транслітерацію (для збереження автентичності) з коротким описовим перекладом (експлікацією) у дужках, примітці або як прикладку. Наприклад: *hromada (a local self-governed community)*. Такий гібридний підхід є прагматичним компромісом: він миттєво забезпечує ясність для читача, не змушуючи його шукати додаткову інформацію, і водночас фіксує унікальну українську лексему в тексті, не вдаючись до повної доместикації.

Нарешті, найбільш фундаментальною вимогою є глибоке розуміння перекладачем культурного контексту, в якому функціонує КМО. Це включає знання асоціативних полів, історичних конотацій та символічних ролей кожної одиниці. Саме занурення в контекст є єдиним способом подолати виклики «хибних друзів перекладача» (як-от *Cossack vs. козак*) та адекватно відтворити неологізми, що виникають у реальному часі. Це дозволяє уникнути буквального (*cotton*), але смислово невірного відтворення, яке повністю знеособлює та спотворює культурний зміст оригіналу.

Таким чином, практичний аналіз підтверджує, що переклад українських культурно-маркованих одиниць у сучасному медійному дискурсі є сферою, де поєднуються мовна майстерність, культурна чутливість та ідентифікаційне самоствердження.

Сучасні тенденції, виявлені на основі кількісного та якісного аналізу, засвідчують чіткий рух до більшої автономності українського культурного

змісту у глобальному дискурсі. Це проявляється у домінуванні форенізуючих методів (транслітерації) та свідомій відмові від посередницьких моделей.

Водночас ідентифіковані виклики – поліфункціональність КМО, спадщина русифікації та висока швидкість появи неологізмів – вказують на гостру необхідність методичної та концептуальної свідомості перекладача. Переклад у цьому контексті постає не лише як техніка міжмовної передачі, а як форма збереження, інтерпретації і трансляції колективної пам'яті та актуальних національних наративів.

Висновки до розділу 3

Практичний аналіз корпусу культурно-маркованих одиниць (КМО) обсягом 900 одиниць дозволив верифікувати теоретичні положення, викладені у першому розділі, та зробити низку ґрунтовних висновків щодо специфіки перекладу в сучасному українському медіа-дискурсі.

По-перше, кількісний аналіз засвідчив чітку структуру досліджуваного корпусу. Було виявлено, що ядро КМО (понад 66%) складають три домінантні тематичні групи: Географічні (28%), Соціально-політичні та історичні (~22.8%) та Антропонімічні КМО (~15.6%). Такий розподіл прямо відображає суспільно-політичний фокус видання «Українська правда». Ця тематична структура, у свою чергу, зумовлює абсолютне домінування формальних методів перекладу: транслітерації (657 од., ~54.7%) та прямого перекладу (257 од., ~21.4%).

По-друге, якісний аналіз довів, що вибір перекладацького методу не є випадковим, а є свідомим дискурсивним інструментом, що виконує ідеологічну та ідентичнісну функцію. Транслітерація використовується не лише як технічний прийом, а і як ключовий елемент лінгвістичної деокупації для утвердження автентичних українських наративів (*Kyiv* замість *Kiev*, *Chornobyl* замість *Chernobyl*). Ця боротьба за коректну атрибуцію поширюється і на інші елементи ідентичності, зокрема гастрономію (*borscht*)

По-третє, аналіз підтвердив, що вибір між транслітерацією та прямим перекладом є прагматично зумовленим і залежить від конотативного навантаження КМО. Одиниці з високим символічним значенням (*Майдан – Maidan*) системно транслітеруються для збереження їхньої культурної ваги. На противагу цьому, КМО без подібного символізму (*Площа Свободи – Freedom Square*) передаються шляхом прямого перекладу для забезпечення ясності. Навіть калькування використовується стратегічно для дискурсивного маркування термінів російської пропаганди («*special military operation*»), що дозволяє зберегти їхній маніпулятивний характер, не легітимізуючи його.

Нарешті, для найскладніших, поліфункціональних та новітніх КМО (зокрема, мілітарних) найпродуктивнішим є комбінований переклад. Перекладачі системно поєднують транслітерацію (для збереження ідентичності, напр., '*Kholodnyi Yar*') з експлікацією або описовим перекладом (для забезпечення зрозумілості, напр., *Bohdana self-propelled howitzer*). Це свідчить про прагматичний підхід, що балансує між стратегіями форенізації та доместикації.

Таким чином, дослідження підтвердило, що сучасна перекладацька практика характеризується подвійною тенденцією: з одного боку, прагненням до формальної точності та збереження національного колориту (форенізація), а з іншого – усвідомленням поліфункціональності КМО, що вимагає гнучких, комбінованих та контекстуально зумовлених рішень для забезпечення адекватного розуміння іноземною аудиторією.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що в умовах сучасної інформаційної війни та процесів деколонізації, переклад культурно-маркованих одиниць (КМО) у медійному дискурсі виходить за межі технічної лінгвістичної операції та перетворюється на свідомий акт культурного, політичного та ідеологічного позиціонування України у світі.

1. Теоретичний аналіз у першому розділі систематизував понятійну основу дослідження. Було уточнено поняття КМО, проаналізовано та синтезовано існуючі класифікації (зокрема, Р. Зорівчак, П. Ньюмарка, С. Влахова та С. Флоріна). Ми чітко розмежували глобальні «стратегії» (доместикація/форенізація Л. Венуті) від локальних «методів» (Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне, Р. Зорівчак). Також доведено, що переклад КМО нерозривно пов'язаний із культурним контекстом, а в українському постколоніальному дискурсі вибір стратегії набуває ідеологічного значення, функціонуючи як інструмент деколонізації, що протидіє наслідкам історичного лінгвоциду та ворожим пропагандистським наративам .
2. Для перевірки цих теоретичних положень у другому розділі було розроблено комплексний методологічний апарат. Ми сформували та репрезентативний паралельний корпус обсягом 900 КМО на матеріалі 160 статей видання «Українська правда» (2022–2025 рр.). З огляду на специфіку медійного дискурсу та поліфункціональність КМО, було розроблено авторську тематичну типологію з 12 категорій, яка модифікує існуючі моделі (Влахов і Флорін, Куліш і Гарах), та робочу класифікацію з 15 перекладацьких методів.
3. Кількісний аналіз корпусу (Розділ 3) засвідчив, що його ядро (понад 66%) складають три домінуючі тематичні групи: Географічні КМО (28%), Соціально-політичні та історичні КМО (~22.8%) та

- Антропонімічні КМО (~15.6%). Низька частотність побутових та етнографічних реалій підтверджує, що саме суспільно-політичний фокус медіа є найбільш насиченим культурно-маркованою лексикою.
4. Тематична структура корпусу прямо зумовлює домінування формальних методів перекладу: транслітерації (657 од., ~54.7%) та прямого перекладу (257 од., ~21.4%). Це відображає прагнення новинного дискурсу до точності, оперативності та збереження автентичності власних назв.
 5. Якісний аналіз довів, що вибір транслітерації є свідомим ідеологічним актом лінгвістичної деокупації. Системне вживання автентичних форм (*Kyiv* замість *Kiev*, *Chornobyl* замість *Chernobyl*) та коректна атрибуція гастрономічних реалій (*borscht*) є інструментом утвердження українського наративу та боротьби з русифікованими екзонімами.
 6. Встановлено, що вибір між формальними методами залежить від конотативного навантаження КМО. Одиниці з високим символічним значенням (*Майдан* – *Maidan*) системно транслітеруються для збереження їхньої культурної ваги, тоді як семантично прозорі КМО (*Площа Свободи* – *Freedom Square*) передаються прямим перекладом для забезпечення ясності.
 7. Аналіз виявив, що калькування використовується як стратегія дискурсивного маркування термінів російської пропаганди («*special military operation*»). Цей метод дозволяє зберегти маніпулятивний та евфемістичний характер терміна, водночас маркуючи його як чужорідний та ідеологічно навантажений.
 8. Для відтворення найскладніших, поліфункціональних та новітніх КМО (зокрема, мілітарних неологізмів) найпродуктивнішим виявився комбінований переклад. Перекладачі системно поєднують транслітерацію (для ідентичності, напр., '*Kholodnyi Yar*') з

експлікацією (для зрозумілості, напр., *Bohdana self-propelled howitzer*), що свідчить про гнучкий, прагматичний підхід.

9. Дослідження ідентифікувало три ключові виклики для сучасного перекладача: поліфункціональність КМО (*Майдан*), семантичні спотворення через спадщину російського мовного посередництва (*Cossack vs козак*) та висока швидкість появи неологізмів, що вимагають миттєвої інтерпретації («*бавовна*»).

10. Робота підтвердила, що сучасна перекладацька практика характеризується подвійною тенденцією: з одного боку, прагненням до формальної точності та збереження національного колориту (форенізація), а з іншого – усвідомленням поліфункціональності КМО, що вимагає гнучких, контекстуально зумовлених рішень (як-от експлікація або комбінований переклад) для забезпечення адекватного розуміння іноземною аудиторією

Перспективи подальших досліджень у цій тематиці полягають у:

- Формуванні більших корпусів КМО для забезпечення ширшої емпіричної бази та підвищення статистичної надійності висновків.
- Усталенні визначень та класифікацій КМО, з метою створення єдиної, функціональної типології для галузі перекладознавства.
- Поглибленому дослідженні перекладу КМО як методу лінгвістичної деокупації та стратегічної глобальної репрезентації, зокрема у межах українських постколоніальних студій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aixelá, J. F. (1996). Culture-specific items in translation. In R. Alvarez & C. A. Vidal (Eds.), *Translation, power, subversion* (pp. 52-78). Clevedon: Multilingual Matters
2. Baker, M. (1992). *In other words: A coursebook on translation*. Routledge.
3. Bassnett, S., & Trivedi, H. (Eds.). (1999). *Post-colonial translation: Theory and practice*. Routledge.
4. Bell, R. T. (2016). *Translation and translating: Theory and practice*. London and New York: Longman. 298 p.
5. Berneking, S. (2016). A Sociology of Translation and the Central Role of the Translator. *The Bible Translator*, 67(3), 265–281. <https://doi.org/10.1177/2051677016670232>
6. Bondarchuk, O., Lysetska, N., & Pasyk, L. (2021). Переклад як трансфер культури (художній, науково-технічний та медіа-дискурс). Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія», (12 (80)), 126-130.
7. Chaika, O. (2024). The impact of Russian cultural suppression on Ukrainian national unity. *International Journal of Philology*, 28(3), 41-56.
8. Cheyfitz, E. (1991). *The poetics of imperialism: Translation and colonization from The Tempest to Tarzan*. Oxford University Press.
9. Chiaro, D. (2009). Cultural divide or unifying factor? Humorous talk in the interaction of bilingual, cross-cultural couples. In *Humor in interaction* (pp. 211-232). John Benjamins Publishing Company.
10. Ciuk, S., & James, P. (2015). Interlingual translation and the transfer of value-infused practices: An in-depth qualitative exploration. *Management Learning*, 46(5), 565–581. <https://doi.org/10.1177/1350507614560304>
11. Cohen, A. D., & Wang, I. K. (2018). Fluctuation in the functions of language learner strategies. *System*, 74, pp. 169–182

12. Cotter, C. (2015). Discourse and media. *The handbook of discourse analysis*, 795-821.
13. Gerber, T. P., & Zavisca, J. (2016). Does Russian propaganda work?. *The Washington Quarterly*, 39(2), 79-98.
14. HERMANS, Theo. Schleiermacher. En *The Routledge Handbook of Translation and Philosophy*. Routledge, 2018. p. 17-33.
15. Hudley, A. H. C., Mallinson, C., & Bucholtz, M. (Eds.). (2024). *Decolonizing linguistics*. Oxford University Press.
16. Kulyk, V. (2023). National identity in time of war: Ukraine after the Russian aggressions of 2014 and 2022. *Problems of Post-Communism*. <https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2224571>
17. Loboda, V. (2019). TRANSLATION TRANSFORMATIONS: DEFINITION AND THE PROBLEM OF CLASSIFICATION. *International Humanitarian University Herald. Philology*, 4(43), 72–74. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.17>
18. McEnery, T. (2019). *Corpus linguistics*. Edinburgh University Press.
19. Mann, Thomas (2010): *Der Zauberberg*. Roman. S. Fischer Verlag. 8. Auflage. Berlin.
20. Nastenکو M. (2025). Borshch and varenyky: Transliteration as a tool for preserving Ukrainian cultural identity. *У Світ мов і мови світу: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної студентської конференції* (с. 140).
21. Nastenکو M. (2025). Cultural markers in place names: ‘Kharkiv’ and ‘Kharkov’ in the modern information space. *У Світ мов і мови світу: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної студентської конференції* (с. 192).
22. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. New York, London: Prentice Hall.
23. Newmark, P. (2010). *A textbook of translation*. Prentice-Hall International.

24. Nida E. 1964. «Principles of Correspondence». In Venuti L. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge
25. Nida, E. (2007). *Toward a science of translating*. Shanghai Foreign Language Education Press.
26. Niranjana, T. (1992). *Siting translation: History, post-structuralism, and the colonial context*. University of California Press.
27. Nord Ch. *Translating as a Purposeful Activity*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.
28. Pochepetska, T. M., & Drabov, N. Yu. (2024). METHODS OF TRANSLATING CULTURE-SPECIFIC LEXICAL ITEMS. *Transcarpathian Philological Studies*, 36, 227–233. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.39>
29. Puzyrko, S., & Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine (2023). LITERARY TRANSLATION AS CROSS-CULTURAL COMMUNICATION. *UKRAINIAN CULTURAL STUDIES*, 1(12), 75–78. [https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1\(12\).16](https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1(12).16)
30. Resolution 2495 on Deportations and forcible transfers of Ukrainian children and other civilians to the Russian Federation or to temporarily occupied Ukrainian territories: create conditions for their safe return, stop these crimes and punish the perpetrators. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2023). <https://pace.coe.int/en/files/31776/html>
31. Robinson, D. (1997). *Decolonizing translation: Translation and the politics of cultural identity*. St. Jerome Publishing.
32. Spivak, G. C. (1988). Can the subaltern speak? In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the interpretation of culture* (pp. 271-313). University of Illinois Press.
33. University of Rzeszów, & Harmon, L. (2019). *Translation Strategies, Techniques, and Equivalences in Critical Approach*. Explorations: A Journal

- of Language and Literature, 7(2019), 7–16.
<https://doi.org/10.25167/EXP13.19.7.2>
34. Valkenburg, P. M., Peter, J., & Walther, J. B. (2016). Media effects: Theory and research. *Annual review of psychology*, 67(2016), 315-338.
35. Venuti, L. (2017). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
36. Vermeer H. Translation theory and linguistics. En P. Roinila, R. Orfanos, S. Tirkkonen-Condit, eds. *Hakokohtia kaanamisen tutkimuksesta*. 1983. Joensuu : University of Joensuu. P. 1–10.
37. Vozna, M., & Antonyuk, N. (2021). Equivalence in Ukrainian-English translation of institutional academic terminology. *SHS Web of Conferences*, 105, 03002. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110503002>
38. Wittgenstein, L. (2023). *Tractatus Logico-Philosophicus*. Oxford University Press.
39. Xie, S. (2018). Translation and globalization. In *The Routledge handbook of translation and politics* (pp. 79-94). Routledge.
40. Бадан, А. А., & Євсігнеєва, О. Ю. (2021). Проблема стандартизації та перекладу географічних назв германського походження.
41. Барбанюк, О. (2020). Національно-маркована лексика як засіб віддзеркалення культури. *Current issues of linguistics and translation studies*, 20, 63-66.
42. Бойко, Я. В. (2015). Лінгвопрагматичні аспекти перекладу культурно маркованої лексики в англомовних публіцистичних текстах. *ВІСНИК Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 18(2), 7-13.
43. Бондар, Т. (2015). Безеквівалентна лексика: труднощі перекладу. *Актуальні питання іноземної філології*, (3), 17-23.
44. Бондаренко, А. (2021). *Лінгвокультурологія*.

- 45.Влахов, С. И., & Флорин, С. (1990). Непреводимото в превода. Наука и искусство.
- 46.Гундорова, Т. (2013). Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. Київ: Грані-Т.
- 47.Дода, Ю. В. (2024). Паратекст: поняття та види паратекстів (Doctoral dissertation, Сумський державний університет).
- 48.Забужко, О. С. (2006). Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. Факт.
- 49.Зорівчак, Р. П. (1989). Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів укр. прози). Львів: Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 108.
- 50.Ільницький, В., Старка, В., & Галів, М. (2022). Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. Український історичний журнал.
- 51.Кальниченко, О. А. (2018). Опосередкований переклад в Україні в 1930-50-і роки. *ББК: 81.43 Рекомендовано до друку Вченою радою ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 20.
- 52.Ковтун, Н. М., & Шкіль, Л. Л. (2025). Відчуження від мови як фактор руйнування ідентичності: теоретико-методологічні та антропологічні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*, (58), 86-93.
- 53.Колонюк, С. М. (2021). Базові поняття лінгвокультурології: лінгвокультура й лінгвокультурема. *Лінгвістичні дослідження*, 1(54), 220-228.
- 54.Куліш, В., & Гарах, О. (2021). ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ. *Молодий вчений*, 12 (88), Article 12 (88). <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-14>
- 55.Кучабський, О. (2023). Деколонізація суспільної свідомості українців: досвід топонімічної політики декомунізації. Доктор філософії Олена

- Степанів: географ, краєзнавець, педагог: матеріали Міжнар. наук. онлайн-семінару до, 97-104.
56. Ларіна, К. О. (2023). Транслітерація українських власних назв в англомовних текстах новин.
57. Лемещенко-Лагода, В. В., & Лемещенко-Лагода, В. В. (2021). Національно маркована лексика: проблема визначення та специфіка лексикографічного опрацювання в шотландсько-англійських словниках.
58. Мишков, В. Я. (2025). ПРОЦЕСИ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА СУСПІЛЬНІ НАСЛІДКИ. Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: збірник матеріалів, 109.
59. Мороз, Т. (2018). Специфіка перекладу культурно маркованих одиниць. Молодий вчений, 4, 64–68.
60. Нікіфорова, Т. В. (2021). СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ У РОМАНІ ДЖЕЙН ОСТІН «НОРТЕНГЕРСЬКЕ АБАТСТВО». Publishing House «Baltija Publishing».
61. Олійник, В. В. (2021). Лакуни як лінгвокультурний атрибут етносу. ГО «Європейська наукова платформа», 2021 ISBN 978-617-7991-13-6 © ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2021, 99.
62. Павличко, С. Д. (1999). Дискурс модернізму в українській літературі. Lybid.
63. Павлишин, М. (1992). Українська культура з погляду постмодернізму. Сучасність.–1993.–№.
64. Павлишин, М. (1997). Канон та іконостас: Літературно-критичні статті. К.: Час, 71-97.
65. Подуфалова, К. (2021). TRANSLATION STRATEGIES FOR LANGUAGES FOR SPECIAL PURPOSES. Молодь і Ринок, 4/190, Article 4/190. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.229505>

66. Постанова КМУ № 55. (2010). *Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею*. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/go/55-2010-%D0%BF>
67. Пустовойт, І. (2024). ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ. Світові виміри освітніх тенденцій, 13.
68. Рудницька, Н. М. (2015). Не-особи радянського перекладу. *Іноземна філологія*, (128), 97-103.
69. Сваричевська, А. П. (2023). Лінгвоцид, або ж лінгвістичний геноцид, української мови. *Нова філологія*, (91), 100-105.
70. Середа, Н. А. (2019). Культурно-маркована лексика в мові оригіналу й перекладу.
71. Стус, В., & Моїсєєва, Н. О. (2025). Роль перекладача як культурного посередника у дипломатичній комунікації. In *Діалог культур у Європейському освітньому просторі*. Київський національний університет технологій та дизайну.
72. Чайковська, Х. О. (2022). Жанрово-культурна специфіка англомовних та українськомовних текстів інструкцій з експлуатації побутових приладів: аспекти перекладу
73. Чепур, А., & Сітко, А. (2022). ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ. *Grail of Science*, 21, 212–215. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.28.10.2022.038>
74. Шаповал Я. (2022). ЕТНОКУЛЬТУРНО МАРКОВАНІ ОДИНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ В ЕТНОЛІНГВІСТИЦІ. ББК 81.2 Ук М 54.
75. Шаповал, Я. (б. д.). Етнокультурно марковані одиниці як об'єкт вивчення в етнолінгвістиці. ББК 81.2 Ук М 54.
76. Ярова, Л. О. (2022). Заголовкові комплекси текстів новин Бі-Бі-Сі: комунікативно-мовний та перекладацький аспекти. *слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст*, 215.